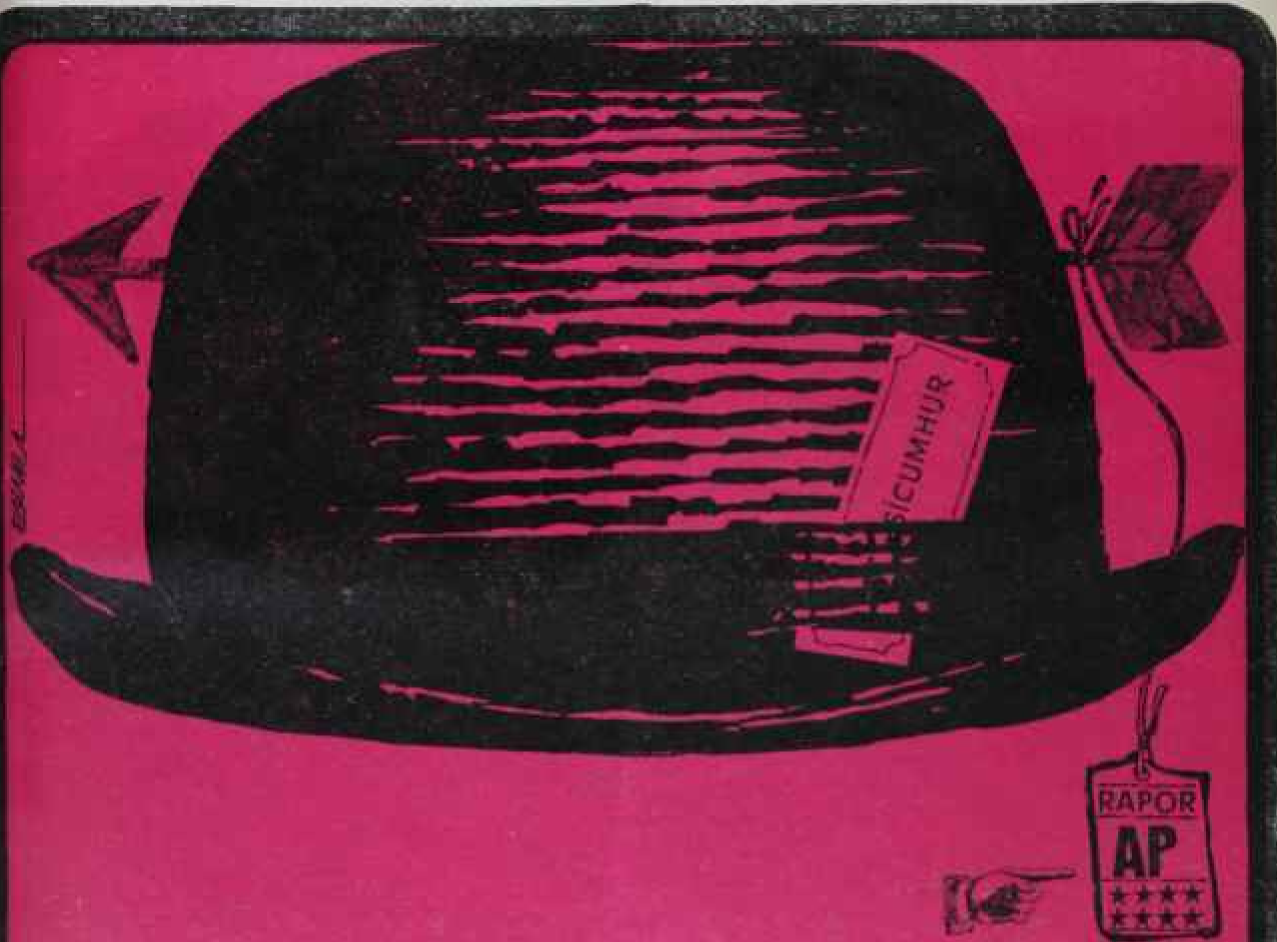
SAYI : 609
19 ŞUBAT 1966
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFT

CUMHUR BAŞKANLIĞI MESELESİ

Cilt: XXXV Yıl: 12 Sayı: 609

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Nizamettin Durgun

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :
İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Teoman Erel, Okay Göçer, Egemen Bostancı (İstanbul) — DIŞ HABERLER KISMI: T. Kemal — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — İKTİSAT: Mehmet Tuğrul — SİNEMA: Nijat Özön — KİTAPLAR: İlhami Soysal.

İstihbarat Tel: 107382

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KARİKATÜR

Cem

KAPAK KLİŞESİ

Hüner Klişe • İstanbul

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A.
Erdoğan Ciftler

KLİŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası
Ankara

BASILDIĞI TARİH

16.2.1966

AKİS

Kendi Aramızda

Şu satırları yazdığım sırada Amerikada Walter Reed Hastahanesinin özel bir dairesinde yatmakta olan Sayın Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, ecelle mücadeleye devam etmektedir. Ben, 27 Mayıs İhtilâlini babacan liderini şu anda, Çankayada bir kokteyldeki haliyle hatırlamağa çalışıyorum. 27 Mayıs İhtilâlinin kudretli ve kudretli olduğu *ka*dar da babacan Orgenerali o gün salonda yavaş yavaş, fakat kuvveti adımlarla dolaşıyor ve bir yandan gazetecilerle şakalaşırken, bir yatdan da içkisini yudumluyordu. Gürselin, Köşkün büyük salonundaki bir masaya hafifçe ilişerek, 27 Mayısı niçin yaptıklarını anlatışını tatlı bir anı olarak düşünüyorum.

Orgeneral Gürseli muhtelif zamanlarda, muhtelif vesilelerle görmüş ve her görüşümde hep ayni şeyi düşünmüşümdür: Memleketini seven ve fazla hassas, babacan bir asker!..

İhtilâlin sapasağlam ve babacan lideri şu anda, zamansız ve lüzumsuz bir yolculuğun yorgunluğu ve artan rahatsızlığının acısıyla yabancı bir ülkede son saatini beklemektedir.

Gürselin durumu, Başkentteki siyasî hayayı birden karıştırdı, Cumhurbaşkanlığı Meselesinin siyasi kuliste birden ramp ışığına çıkmasına sebep oldu. Bütün partilerin tek bir isim üzerinde ittifak etmesi karşısında AP de ayni isme herkesten fazla sarılmak zorunluğunu duydu Bu İsim, demokratik rejime ve hukuk devleti kurallarına bağlılığını çeşitli kereler ispat etmiş bulunan Genel Kurmay Başkam Sunaydır. "Cumhurbaşkanlığı" başlıklı yazı, bu konudaki en ilginç ve olayları ışık tutabilecek nitelikteki yazıdır ve AKİS, haftanın yazısı olarak size bu yazıyı sunmaktadır.

Saygılarımızla

AKİS
HAFTALIK ÂKTÜALİTE MECMUASI

Cilt: XXXV Sayı: 609 19 Şubat 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Yaslı günler

Bir haftadan beri Türkiyede, derin bir elem ve hüzün yüreklerde dolu durmaktadır. Çok evde "Bir haber var *mı?"* sözü sık sık dudaklara gelmektedir. Millet, Cumhurbaşkanının memleketinin dışında, bir yabancı hastahane odasında ölüme karşı vermekte olduğu savaşı üzülerek takip etmektedir.

Bir ihtilâlin başı olan Cemal Gürsel elbette ki münakaşa edilen bir şahsiyettir. Cemal Gürsel ihtilalden sonraki davranışlarıyla da hakkında çeşitli, lehte ve aleyhte hükümler verilmesine yol açmıştır, Cemal Gürselin dostları ve düşmanları vardır. Cemal Gürseli bazı kim--ler; sevmektedirler, bazıları sevmemektedirler. Ama bir haftadır bütün bunlar unutulmuştur. Cumhurbaşkanına karşı bugün bütün mem lekette beslenilen his sadece sempatidir ve türk halkı, âdeta tek bir ağız halinde onun için dua etmektedir.

Bu, bir fâni için büvük mazhariyetir.

C. Başkanlığı

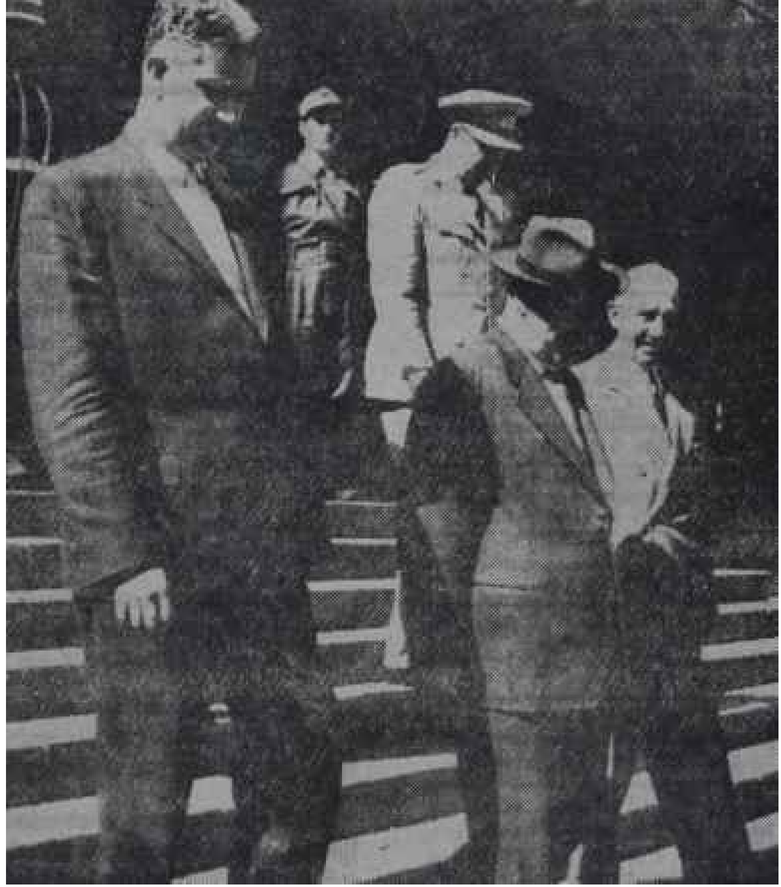
Tabiatın hükmü ve ötesi

(Kapaktaki Konu)

Bütün Türkiyenin, radyo başında bir acı haberi merak ve endişeyle beklediği günlerdeydi. TRT programlarından neşeli musiki, hattâ yayınları çıkartılmış, onların yerine ağır parçaların çalınmasına başlanmıştı. Gazeteler Allahtan ümidin kesilmediğini belirtiyorlar, Bu suretle Cemal Gürseli ancak bir mucizenin kurtaracağını söylemek istiyorlardı. Bu haya içinde Ankarada bütün siyasî çevreler tarafından bir hükme ittifakla varıldı:

"— Cemal Gürsel inşallah kurtulur. Fakat Türkiyeye bir yeni Cumhurbaşkanı lâzımdır."

Bu görüş, tıp otoriteleri tarafından doğrulandı. Bir mucize olsa ve Cemal Gürsel yaşasa dahi artık Cumhurbaşkanlığı gibi bir görevi ifa etmesine imkân ve ihtimal kalmamıştır.

Cemal Gürsel Başbakanlık önünde
Mazi olan mutlu günler

Geçen haftanın sonunda, Türkiyede Cumhurbaşkanlığı Meselesi böyle açıldı.

Meselenin açılmasıyla birlikte bir şahıs üzerinde ittifakın hasıl olduğu görüldü. Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay ismi âdeta tabii bir Cumhurbaşkanı adayı olarak dudakların ve kalemlerin ucuna geldi. O günler, Orgeneral Sunaydan başkasını hiç kimse ciddiyetle düşünmedi. Gerçi İsmet İnönünün adı hiç dolaşmadı değil. Hattâ bazı çevreler, CHP Genel Başkanının nezdinde ihtiyatlı bir sondaj yaptılar. Fakat İnönünün durumu kesindi: Partisinin başında, Muhalefet Lideri olarak, şimdi görevine devam edecekti ve bu görevin önemi hiç bir görevden aşağı değildi. Bunun yanında, bir muhalefet men-

Millî İrade ve Millî Menfaat

Metin TOKER

Bugün memlekette esen hava gösteriyor ki Cumhurbaşkanını Parlâmento seçmese de millet kendi oyuyla tayin etse, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunayın adaylığı kesin bir çoğunluk sağlayacaktır. Gazetelerin yazdığı budur, her çevrede konuşulan ve arzulanan budur, bütün temenniler bu yöndedir. Türkiyede huzurun devam etmesini isteyen her kesin nazarında, aydın tabakalardan büyük iş çevrelerine, sade vatandaş kütlelerinden üniversitelere, yani çok çelişik ortamlarda Cumhurbaşkanlığı konusunda bir ittifak kendiliğinden hasıl olmuştur. Buna karşı çıkmaya, her halde, pek kimsenin gücü yetmeyecektir.

Orgeneral Cevdet Sunayın şahsiyeti, şüphesiz bu ittifakta başlıca rolü oynamıştır. Tâ İhtilâlin ilk günlerinden itibaren Genel Kurmay Başkanı, memleketin her halinde bir itidal ve denge unsuru olarak belirmiştir. Bütün aşırılıklar, nereden gelirse gelsin, karşısında Sunayı bulmuştur ve Sunay bunların zapt-ı rapt altına alınmasında kendi hislerine bir söz hakkı tanımamıştır. Demokratik devreye tekrar dönüldüğünde ise Silâhlı Kuvvetlerin bünyesinden çıkan ender sergüzeştçilere karşı Ordunun tamamı Orgeneral Sunayın emrinde vaziyet almıştır. Genel Kurmay Başkanı şahsında, Ordunun kışlasına çekilmesi temayülündeki askerleri temsil etmiştir. Fakat Sunayın, kritik anlarda bir ikaz görevini daima en demokratik yollardan yerine getirmeyi ihmal etmemesi kışlasında bir ordunun memleket meselelerine karşı kaygısız bir ordu demek olmadığım da ispatlamıştır.

Orgeneral Sunayın bu şahsiyetinin yanında, onun Cumhurbaşkanı olmasını isteyenlerin başka bir noktayı daha gözönünde tuttukları muhakkaktır. Türkiye, 10 Ekim seçimlerinden bu yana yerine oturmuş halde değildir. Hattâ, yerine oturmuş bazı korvetlerin o tarihten bu yana kıpırdanmaya başladıklarını görmemek ve söylememek hataların en büyüğü olur. Son derece yanlış bir millî irade anlayışına sahip olanlar, aslında millî iradeyle ilgisi pek az bir çok tasarrufa kendilerini mecbur hissetmişler veya bu tasarrufları marifet saymışlar, böylelikle hiç bir lüzumun eseri olmayan huzursuzluğu geri getirmişlerdir. İktidarlar elbette ki milli iradeyle işbaşına geleceklerdir. Ama işbaşındayken bunların tutumlarına milli menfaat endişesi hakim olmazsa demokratik sistemin İşlemesine imkân kalmaz. Akıllı ve basiretli idareler milli iradeyle millî menfaati çatıştırmayan liderlerin eseridirler. 1961'den 1965'e türk demokrasisi böyle gelmiştir ve Sunayın bundaki yardımcı rolü hiç bir zaman unutulmayacaktır.

Türkiye 1961'de böyle bir devreden geçmiştir. O tarihte yapılan Çankaya Toplantısını millî iradeye karşı bir saygısızlık olarak vasıflandıranlar çıkmştır. Bunlar, o toplantının neticesini kendi arzuladıkları rejimi kurabilmenin manii saymışlardır. Doğrudur. Ama 1961 ile 1965 arasının hadiseleri, istedikleri rejimin doğan hadiselere dayanamayacağını en gafil olanlara dahi göstermiştir. Buna mukabil demokrasi, seçime dayanan idare sistemi, sivil iktidar usulü bu sayede kurtulmuş, zorlamalara girişilmemesi Türkiyeyi sükûnete, sonda da 10 Ekim seçimlerine kavuşturmuştur.

Önümüzde açılan yeni devrede Çankayada bir Cevdet Sunayın bulunması aynı kıymette bir garanti teşkil edecektir. Unutulmamalıdır ki bu devre, Silahlı Kuvvetler üzerindeki otoritesi her halde hiç bir zaman İsmet İnönüyle kıyaslanmayacak Başbakanların idaresinde geçirilecektir. Bu otoriteyi çok aratma cak bir otoriteye sahip bir Cumhurbaşkanının Çankayada olması Silâhlı Kuvvetlerin içinde dahi güven hissini kuvvetlendirecektir ve çeşitli tahrikler o duvara çarparak tesirsiz kalacaktır. Bugün Türkiyede Eflâtunun veya bir başka filozofun demokrasi üzerindeki soyut fikirleriyle seminer yapmıyoruz. Demokratik rejimi fiilen yaşatmaya çalışıyoruz. Yara alan demokratik rejimlerin, yara almış fideler gibi, tekrar güç kök tuttuğuna bu asır şahittir. Bir ihtiyatsızlık böyle bir yaraya yol açmıştır. İkinci yaranın öldürücü olacağı hususunda şüphenin hiç bir yeri yoktur. Mânâsız tereddütler, gafilâne endişeler, küçük hesaplar ve nihayet millî iradenin garip tefsirleri milli menfaatin önünde silinmeli, yerlerini sağduyuya bırakmalıdır.

Milletçe sağduyudan yana bu kadar kuvvetli bir şekilde vaziyet alınması türk halkının belki kendi bazı politikacılarının ününde olduğunu göstermektedir. Statüsü Anayasada belirtilmiş Cumhurbaşkanının lam bir prestij sahibi olmasına memleketin bugün, belki de hiç bir zaman olmadığı kadar ihtiyacı vardır. Öyle bir ortamda yaşıyoruz ki icranın küçük hataları büyük dalgalar yaratabilir. Bu istidat sezilmektedir. Çankayada Sunay, bu çeşit suni dalgalara karşı bir kalkan yerine geçecek, onları gerçek çaplarına indirecek, bunların neticesi kıyamet kopmasının mübalâğasını gözler önüne serecektir. Buna mukabil büyük hatalara, gene Çankayada Sunay fırsat vermeyecek, gerekli ikazları Cumhurbaşkanlığı otoritesiyle yapacaktır. Anayasa, şahsiyet sahibi bir Cumhurbaşkanına bu rolü oynamak fırsatını vermiyor sanılmamalıdır.

Çankayada Sunay, akıllı her iktidar için bulunmaz bir nimettir, bir idealdir.

Orgeneral Sunay evinin merdivenlerinde
Çankayaya doğru...

subunun, çoğunluk başka parti tarafından elde tutulan bir Parlâmentoda Cumhurbaşkanı seçilmesi pek tuhaf olacaktı. Böylece, zaten bir kenarından dokunulan İsmet İnönü ismi ortadan kalkınca Orgeneral Sunay, Türkiyede Cumhurbaşkanlığının hiç bir huzursuzluğa vesile verilmeksizin devredilebileceğinin delili sayılacak şekilde popülarite kazandı,

AP'dekl tereddüt

Ancak, Orgeneral Sunay âdeta Türkiyedeki bütün çevrelerin ortak Cumhurbaşkanı adayı olarak ileri sürülürken AP'nin en yüksek kademesinde beliren bir tereddüt gözden kaçmadı. AP Genel Başkanı ve Başbakan Süleyman Demirel, kendisine bu konuda sual sorulduğunda, sinirli bir tarzda:

"— Türkiye Cumhurbaşkanı hayattadır" dedi.

Halbuki Süleyman Demire), bunu söylerken bilmekteydi ki Cemal Gürsel kurtulsa bile Türkiye kendisine yeni bir Cumhurbaşkanı seçmekle mükelleftir.

AP'deki, daha doğrusu AP'nin en yüksek kademesindeki bu tereddüt üzerinde dikkatle duruldu. Parlâmentoda AP oyları olmaksızın bir Cumhurbaşkanı seçmek imkânı yoktur. Gerçi seçimin ilk iki turunda üçte iki çoğunluğun sağlanması mecburiyeti bulunduğu için bu turlarda AP de tek başına kendi arzuladığı adayı seçtiremez ama, üçüncü turda böyle bir imkân AP'nin eline geçmektedir. Zira üçüncü turda yarıdan bir fazla oyla Cumhurbaşkanı seçilebilmektedir ve AP Parlâmentoda bu çoğunluğa sahiptir.

Geçen haftanın sonunda Orgeneral Sunaydan, tıpkı öteki gazeteler gibi bir tabii aday olarak bahseden bazı AP yayın organlarında da bu haftanın ilk günlerinde üstü örtülü ihtirazî kayıtlar belirdi. Meselâ Salı günü Yeni İstanbulda, bir sivil Cumhurbaşkanının niçin olamayacağı soruluyor, aynı gün Tercümanda Kadırcan Kaflı "Cumhurbaşkanının mutlaka general ve falan olması gerektiğini söyleyenlerin maksatları fitnedir. Paşa olmak şart mıdır? Adam olmak gerek. Büyük Millet Meclisinde adam mı yok?" diyordu.

Aynı gün Meclis koridorlarına gidenler, Demirele yakın bazı milletvekillerinin ağızında şu hikâyenin dolaştığını gördüler.

"Şair Eşref taşrada bulunduğu sıralarda, İstanbuldan gelen bir ta nıdığı ile konuşurken sorar:

— Söyle bakalım, İstanbulda ne var ne yok?

— Valla, haber şu: Sultan Hamidin bir oğlu oldu.

— Allahaşkına Peki, ismini ne koymuşlar?

— Ertuğrul Gazi!

Eşref, elini alnına vurur:

— Yapma yahu, biz de şu Osmanlıları yüzdük yüzdük sonuna geldik sanıyorduk, halbuki başladı ğımız noktaya dönmüşüz! "

Bu fıkrayı anlatanlar, 1961 yılında Gürselin seçilme şeklini hatırlat makta, 600 kişilik Parlâmentodan bir aday bulunamamasının demokrasi adına yüz kızartıcı bir gerçek olduğu fikrini telkine çalışmaktaydılar.

Beklenmedik durum

Süleyman Demirel ve çevresi için Cumhurbaşkanlığı Meselesi beklenilmediği kadar erken açıldı. İlk günlerin şaşkınlığını doğuran da budur. Bu çevrenin hazırlıklı olmaması. Sunayın ismi etrafındaki hava nın önlenmesini engelledi. Akıllar başa toplandığında ise hayli geç kalınmıştı.

Demirel - Zeytinoğlu ekibi, bazı tasavvurlarının fiil haline çıkarılacağı günlerde -Af Kanunu, Seçim Kanunu, Kabinede değişiklik ve bir takım yeni tâyinler- Çankayada, İktidarını Başına daha uysal bir imza yetkilisinin bulunmasında fayda görmüşlerdi. Gürsel o tarihe kadar devamlı bir huysuzluk çıkarmamıştı ve Zeytinoğlunun mehareti sevimsiz kararnamelerin Cumhurbaşkanına en sonda imzalatılmasın» hep yetmişti. Ancak hem Demirel hem Zeytinoğlu Cumhurbaşkanında gidişe karşı bir mukavemetin arttığını hissediyorlar, bunu çeşitli çevrelerin tetirine veriyorlardı. Gürselin eski silâh arkadaşları tesir sahiplerinin başında geliyordu. Cumhurbaşkanının bu çevreden muvakkaten uzaklaşması, bir AP'linin vekâleten Çankayaya çıkması işleri çok kolaylaştıracaktı. Durumdan memnunsuzluk, Gürselde manevî bir çöküntü yapmaya da başlamıştı.

Böyle bir devrede Cumhurbaşkanlığı başdoktorluğu görevini Dr. Lûtfi Vural gibi iyi kalp mütehassısı olan. fakat gösterişi seven ve

büyük işlere meraklı bir kimsenin yapması Demirelle Zeytînoğluna bir müttefik kazandırdı. "Amerikada tedavi" formülüne Gürseli razı etmek bu suretle güç olmadı. Halbuki Walter Reed hastahanesindeki fizikoterapi teşkilâtını azami kırkbin lira masrafla Çankaya Köşküne bile yaptırtmak mümkündü. Bunun yerine; öteki mülâhazalar ağır basınca Cumhurbaşkanına çok zahmetli ve yorucu yolculuğu yaptırmak yoluna gidildi. O gidince de, AP'li Senato Başkanı Atasagun vekil olarak Cumhurbaşkanlığı görevine başladı.

Kriz gelince..

Cemal Gürsele öldürücü kriz Amerikaya ayak basmasından beş gün sonra, 8 Şubatta geldi. 8 Şubata kadar Amerikadan Türkiyeye hep, Cumhurbaşkanının çok iyi olduğu, tedaviden memnun kaldığı yolunda iyimser, fakat sathî haberler iletilmişti. Washington'daki gazeteciler havadis almakta sıkıntı çekivorlar, karşılarında Zeytinoğlu duvarını buluyorlardı. Bu sırada Gürsel, aslında, müşahede devresindeydi. Testler, tahliller yapılıyordu ve bunlar kendisini yoruyordu. Cumhurbaşkanının yorulmaması gerektiği bundan çok önce, Cumhurbaşkanlığının eski başdoktoru Reşat Yaşat tarafından bir raporla bildirilmiş, Dr. Yaşat Cumhurbaşkanlığı görevini ifada devam etmesinin bile Gürsel için tehlikeli; olacağını söylemiş, fakat netice Dr. Yaşatın başdoktorluktan uzaklaştırılması olmuştu.

Nitekim yorgunluk, korkulan neticeyi vermekte gecikmedi.

Bu satırlar kaleme alındığı sırada Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, amerikan askerî hastahanesindeki özel dairesinde çok derin bir uykuya dalmış bulunuyordu. Genişleyen kanaat, bu uykudan uyanmasının imkânsız denilecek kadar uzak bir ihtimal olduğudur. Gürsel 8 Şubat sabahı ağırlaşmış ve oksijen çadırına alınmıştır. Walter Reed'deki amerikalı doktorların belirttiğine göre Cumhurbaşkanının hipotermi tedavisiyle veya oksijen çadırında yaşamaya devam etmesi, sansasyonel bir anlam taşımamaktadır. Bunu bünyenin ve kalbin sağlamlığı temin etmektedir.

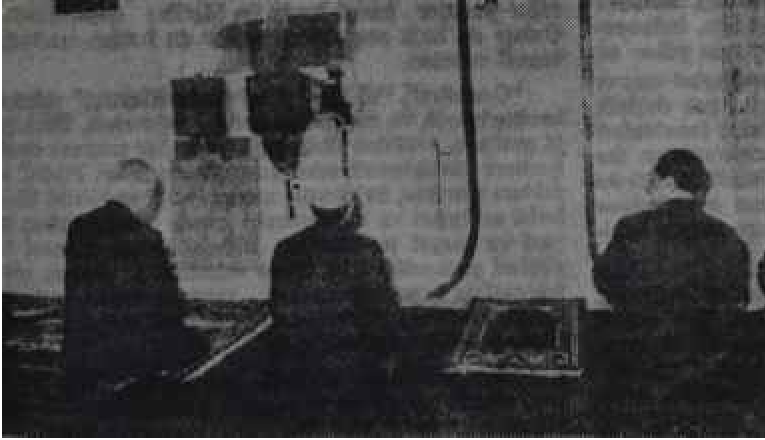
Önemli olan, Gürselin iki taraflı inmeye mâruz kalmasıdır. Bilindiği gibi, Ameri kaya gitmeden önce Cumhurbaşkanının sadece sol tarafı felçli idi. 8 Şubatta gelen İnme, sağ tarafın da tutulmasına yol açmıştır. Bu arada hastanın şekeri artmış, 10 Şubat gecesi kalp kifayetsizliği ortaya çıkmıştır. Böyle durumlarda, yükseldiği takdirde tıkalı beyin damarlarının açılması sonucunu yaratabilecek olan tansiyon ise düşük bir seyir göstermiştir. Tıp otoritelerinin ifade ettiklerine göre, bu durumda yapılacak şey, Allaha dua etmekten ibarettir.

Şaşkınlık başlıyor

Türkiyeye mütemadiyen Cumhurbaşkanı Gürselin ne kadar iyi olduğu haberleri iletilirken durumun bu acı şekli alması Washington'daki heyet mensuplarını şaşırttı. Buna, sorumlularda şahsi korku da katıldı. Hele amerikalı bir doktorun bu haldeki bir hastanın Amerikaya getirilmesi karşısında samimiyetle izhar ettiği şaşkınlık bu hisleri geliştirdi. Ancak, vaziyetin saklanacak bir tarafı kalmamıştı. Bunun üzerine Walter Reed'in kapıları gazetecilere ve bilhassa Washington'daki TRT muhabirlerine açıldı.

Artık Türkiye, halk arasında, ne kadar saygı ve sevgi uyandırdığı daha iyi anlaşılan Cemal Gürselin sıhhî durumunu merakla, endişeyle izliyordu. Gelişen Cumhurbaşkanlığı Meselesi havadaki gerginliği arttırdı.

Sunayın Cumhurbaşkanlığı için bulunan formül şu oldu: Cumhurbaşkanlığı kontenjanından bir senatör istifa ederek yerine, emekliye

DİNE SAYGI — Yukarıda görülen resim, bir cami avlusunda çekilmemiştir. Resmin çekildiği yer, Ankaranın göbeğindeki Ulus İşhanının alt katıdır ve - müşlümanlar, kendinizi sıkı tutunuz! - eski bir helanın önüdür. Ulus İşhanının alt katındaki kadınlar helâsı, işgüzarlar tarafından mescide çevrilmiştir ve bir müezzin, her öğle vakti burada ezan okuyarak, cemaati namaza çağırmaktadır. "Ulus İşhanının sadece 90 metre ötesinde Zincirli Cami varken, helayı mescide çevirmenin sebebi ne ola ki?" demeyiniz. Devlet dairelerini, makam odalarını namazgah yapanların zihniyeti İşte böyle, belâyı da mescide çevirmekten elbette ki hiçbir sorumluluk duymayacaktır.

ayrılacak olan Genel Kurmay Başkanı, getirilecektir. Senatör Sunay da, Cumhurbaşkanı seçilecektir. Cumhurbaşkanlığı makamında Sunayı görmenin, memlekette beliren bazı endişeleri ve ağır havayı dağıtacağı hemen anlaşıldı. Bir çok kontenjan senatörü, yerlerini Sunaya bırakmaya hazır olduklarını bildirdiler.

Bu arada bazı çevreler Cevdet Sunay nezdinde de bir sondaj yaptılar. Orgeneral Sunay bu meseleyi konuşmak istemediğini belli etti Gerçi ortaya bazı "şart" hikâyeleri veya "şahsî düşünceler" lafları atıldı ama, bilinen bunların bir aslı olmadığıdır. Parlâmentoda bir AP çoğunluğu bulunduğuna göre Cevdet Sunayın önce resmî bir AP teklifi alması lâzımdır. Böyle bir teklifin şartlı olması ne kadar anormalse, cevabın da şartlı olması diye bir husus o derece manasızdır. Cumhurbaşkanının görevleri de, yetkileri, s t a t ü s ü de Anayasada açık açık tasrih edilmiştir ve bunlar tartışılacak konular değildir. Teklif -yapılırsa- düpedüz teklif olacaktır. Cevap, müspet veya menfi düpedüz cevap olacaktır.

Cumhurbaşkanlığı Meselesinin fiilen çözüm voluna girmesinin ilk adımını teşkil edecek AP teklifi, bu satırların yazıldığı ana kadar henüz yapılmış değildi.

Gönüldeki aslanlar

Ancak, AP içinde Sunayın Cumhurbaşkanlığını isteyen cereyanın çok kuvvetli olduğu hissedilmektedir. Sunayın ismi AP içinde ilk defa olarak Milli Savunma Komisyonunun başkanı Saadettin Bilgiç tarafından ortaya atılmıştır. Bu görev Bilgiçe, Silâhlı Kuvvetlerin nabzını yakından yoklamak fırsatını vermektedir. Sunay ismi AP'de hemen taraftar toplamıştır ve Çankayada

Bir Görüş

Nereye

Memleketimiz çeşitli siyasi, sosyal ve kültürel görüş tarzlarınla kesin neticeli bir mücadele sahası haline gelmiş bulunmaktadır. 1961 Anayasasının getirdiği fiilî özgürlük havası içinde, çok ileri sayılabilecek fikir ve kanaatlere muvazi olarak çok geri sayılan görüş ve arzuların da canlanması, kanunlar, memleket gerçekleri içinde kalmak, yapıcı ve faydalı hedeflere yönelmek şartiyle normal sayılabilir. Hattâ, sevinilecek bir olgunluğun ifadesi telâkki edilebilir. Fakat henüz tam mânasiyle su yüzüne çıkmadığı, basında ve Meclislerde ciddiyetle tartışılmadığı için, halkoyunun malûmu olmıyan çok tehlikeli, ayırıcı, yıkıcı ve neticeleri balonundan devletimizin temellerini sarsın mahiyette cereyanlar vardır. Vatandaşlar çok değişik kılıklara bürünen gafiller ve hattâ hainler tarafından zıt kutuplara, aşırı uçlara doğru itilmektedirler. Bu durumun vehametini belirtmek maksadiyle, içinde bulunduğumuz mânevi anarşiye, ayırıcı cereyanlara mesned olan temayülleri, gruplaşmaları kısaca özetlemekte fayda görmekteyim.

Bir kısım vatandaşlar, "Milli İradeciler" sıfatiyle politika sahnesinde at oynatmaktadırlar. Her doğru fikrin, her yapıcı teklifin, her uzlaştırıcı hâl tarzının karşısına, "Biz milli irade ile geldik, biz çoğunluktayız, istediğimizi yaparız" tutumu ile çıkanlar, milli iradenin Anayasa sınırları ve bilumum kanunlar çerçevesi içinde olmak kayıt ve şartiyle, milletin belirli, bir kısmını temsil etmekten ibaret olduğunu unutmak gafleti içindedirler. Buna karşılık, "Anayasacılar" diyebileceğimiz diğer, bir grup da, Anayasayı çok dar bir mânâ içinde mütalea etmek, muayyen fikir ve kanaat, hattâ siyasî İnanış sahibi olanların inhisarına sıkıştırmak temayülüne kapılmaktadır. Her vesile ile "Anayasa ihlâl ediliyor" diye haykırmak, aslında Anayasayı hiç anlamamak ve daha fenası, Anayasayı hırpalamak demektir.

Milli irade mefhumunun karşısına Anayasa ile çıkmak veya Anayasayı milli irade ile zorlamak, blrbirinden ayrı mütalea edilmesine imkân olmayan rejimin iki temel direğini dibinden sallamaktır.

Mecliste temsil edilen her parti ve şahıs, milli iradenin bir parçasıdır. Çoğunlukta olmak, milli iradeyi inhisar altına almak anlayışına mesned teşkil edemez. İktidar partisi milli irade mahsulüdür de, diğer partiler hangi irade ile Meclise gelmişlerdir? Onları da halk seçmiştir, onlar da halkın iradesini temsil ederler.

"Gericiler", "milliyetçi ve mukaddesatçı" sıfatını benimsiyerek ve bu sıfatın ardına sığınarak, Türkiyeyi gerilere, 1960'dan Orta çağlara kadar uzanan derin gerilere sürüklemek arzu ve azmindedirler. Hedef aldıkları zihniyet, hakikatte, medeniyetçi ve ilerici fikirlerin sahipleri ve bu kişilerin içinde bulundukları siyasi ve sosyal teşekküller olduğu halde, cesaret ve güçleri yetmediği için, aklın suiistimali demek olan kurnazlığa sığındıklarından, zahiren "aşın cereyanlar"la, özellikle "komünizmle mücadele" ettiklerini ifade ve ilân etmektedirler.

Yine Türkiyede gittikçe yayılan, açıklığa kavuşan, siyasî, sosyal ve ekonomik yönleriyle şekillenen sol akımlar ve solcular vardır. Anayasamızın kesin hükmü içinde kalarak, sosyal adaleti savunan ve bu mânada, bu açıdan solcu olarak vasıflandırılabilecek büyük grupları istismar ederek, onların safında ve onların yolunda görünerek, gerçekte Türkiyeyi komünizm hedefine sürüklemek maksadiyle çalışanlar da mevcuttur. Türk komünistlerinin bir kısmı "beynelmilel komünizm"!, bir kısmı "milliyetçi komünizm"i benimsemiş durumdadırlar. Bu siyasi tarikatın mensupları, tam zıt kutup ve dolayısiyle hedef olarak seç-

Sunayın bulunmasının memlekete daha çok huzur, istikrar getireceği görülmüştür. Meclisteki öteki partilerden CHP, YTP, TİP ve CKMP Sunayı destekleyeceklerini belli, etmişlerdir.

AP içinde Sunayı uygun alternatif görmeyenler, millî iradeyi bir belirli şekilde -Bayar - Menderes ikilisinin tefsir ettiği şekilde- tefsir edenler arasından çıktı. Hissedilen, Süleyman Demirelin kalben o takımla beraber olduğu, fakat bunu açığa çıkarmaktan çekindiğidir. Bütün umumî efkârın Sunay lehinde olması, tabii itirazı güçleştirmektedir.

Çevresinden sızanlara göre Demirelin gönlü, meselâ Ali Fuat Başgil gibi sivri isimlerde de değildir. Kabinesini AP'nin en zayıf ekibinden kuran AP Genel Başkanı Çankayada kendi arzularını kolay kabul edecek bir Cumhurbaşkanının peşindedir. Başbakanın ideali, bugünkü Cumhurbaşkanı vekili İbrahim Şevki Atasagundur. Çankayaya çıkar çıkmaz mahiyeti anlaşılmayan bir takım temaslara geçip kabuller yapan, gazetecilerle görüşen Atasagun yeni görevinden çok hoşlandığını belli etmektedir. Demirel de onun şahsında gönlünce bir Cumhurbaş kanı bulacağından emindir. Fakat son gelişmeler, Sunay adı ortadayken Atasaguna fazla bir şans bırakmaz olmuştur.

AP Genel Başkanı, başka bazı isimlere de razıdır. Bunların başında, bir çok vasfı ve meziyeti bulunan Suat Hayri Ürgüplü gelmektedir. Ürgüplü, Zeytinoğlunu da kurtaracak bir adaydır. Gerçi Ürgüplü her söylenene peki diyecek bir tip değildir. Ama yumuşak bir şahsiyet olması, millî iradenin demode tefsircilerinin nazarında kendisini "en az fena aday" haline getirmektedir. Bazı fantezist zihinlerde ise Çankayanın yeni sakini olarak Cemal Madanoğlu hattâ Ekrem Alican belir-

Gidiyoruz?

Orhan ERKANLI

tikleri gerçek milliyetçileri gerici olarak yıpratmak, sindirmek yolundadırlar.

Hakiki milliyetçilerin gerisine saklanan gericiler ise, komünist eğilimli kişileri vesile ittihaz ederek, komünizmle hiç bir ilgisi olmayan ve komünizmi yerleştirmemek için ciddî cabalar gösteren sosyal adaletçileri de yıkmak, kızıla boyamak maksadiyle her türlü vasıtayı mübah saymak taktiğini benimsemişlerdir ve bu sahada gittikçe hızlanan, desteklenen bir faaliyetin- içindedirler. Maalesef en şanssız, en tehlikeli davranış, "solculara karşı dincileri kullanmak" taktiğidir.

Eskidenberi çok dikkat ve itina ile ve fakat dar sahalarda tevessül edilen bu vahim taktik, son zamanlarda çok süratle yayılmakta ve komünizmi önlemek için bulunmuş en müessir bir metod olarak halka anlatılmaktadır. Hakiki dindarlara ve kutsal dinimize yapılabilecek en şen'i tecavüz, bu zihniyettir. Eğer bu temayül şiddetle, kesinlikle Önlenmez, Anayasanın kesin emri olan lâiklik ilkesi yaşatılmaz ve dinî duygular bu yönde tahrik edilirse, yakın gelecekte Türkiyede din adamlarının, "komünisttir" diye damgalanan kişilere taarruz ve tecavüz vasıtası olarak kullanılmaları dahi mümkündür. 20. Yüzyılda 31 Mart vakası ancak bu senaryo içinde tekrarlanabilir.

Kıbrıs meselesi dolayısiyle halkoyuna malolan ve ciddi tereddütler, ayrı görüşler yaratan bir konu da, Türkiye Devletinin bağımsızlığı meselesidir. Halkoyunun özellikle hassas olduğu ve bir defa galeyana gelince her istikamette ve şekilde tezahür etmesi muhtemel "vatanseverlik duygusu" ile çok yakından ilgili olan bu konuyu unutmuş görünmek, üzerine varmamak, çok hatalı bir tutumdur. Sarsılan güven duygusu ve zihinlerde kendikendine çoğalan iereddütler, sorular çok değişik tefsirlere sebep olmak istidadındadır. Daha açıkçası, bu mantık zinciri İçinde en aşırı ve en haksız, en yanlış neticelere doğru gidilmektedir. Memleketin eh büyük partilerinden birisi yabancı bir devletin uydusu olarak takdim edilirken, diğer büyük bir parti de başka bir yabancı devletin uydusu olmaya arzulu bir yolda olmakla itham edilmektedir. Bu halin sonu nereye varır? İç politika çekişmeleri zor ve uzun" mücadelelere bizi sürüklese dahi müşterek noktalarda anlaşmaya varmak mümkündür. Ayrı kanaat ve fikirler -ki her zaman olacaktır, siyasî partilerin sebebi hikmeti budur- demokratik nizamın icâbından sayılır ve hiç bir tehlike arzetmez. Fakat, siyasî partilerimiz, şu veya bu ideolojiye sahip oldukları İçin, şu veya bu devletin uydusu olmakla suçlanır, damgalanırlarsa, bu çekişmenin sonu iç harbe, dış müdahalelere kadar gider. Nihayet Türkiyede, milli iradenin özünde mevcut olan "Silâhlı İrade" faktörü vardır.

"Millî İradeciler" "Anayasacılar"la, "Medeniyetçiler" "Mürteciler"le, "Solcular" "Din İstismarcılar"ı ile, "Tam bağımsızlık taraftarları" beynelmilel sistem ler içinde bağımsızlık taraftarları ile çok çetin ve gittikçe genişleyen bir çatışma ile rejimi tehlikeli maceralara doğru iterlerken, Büyük Mecliste Af ve Seçim kanunları ile, husye edebiyatıyla, kuru fasulye ihracına mâni olmanın Anayasaya uygun olup olmadığını araştırmakla meşgul olanlar vardır.

İktidar, "İktidar bizde, Devlet bizimdir. Milli iradeyi biz temsil ediyoruz. Millet bizimledir" havası içinde günleri, ayları israf etmektedir. Bu durumun akisleri Meclis koridorlarından mahalle kahvelerine kadar yayılmakta, "Silâhlı İrade" ihtiyacı ve arzusu gönülleri ve kafaları sarmaktadır.

Dönülmez noktaya varmadan bu gidişi durdurmak, Hükümetin birinci vazifesidir.

mişlerdir. Bu hafta bir başka fantezist ise:

"— Cumhurbaşkanı Demirel olsun!" dedi.

Gene taktik peşinde

Cumhurbaşkanlığı için Sunaydan başkasını isteyenler, Sunayın Cumhurbaşkanlığına karşı açıktan cephe almaktansa bunu bazı teknik formalitelerle imkânsız kılmaya çalışmaktadırlar. Genel Kurmay Başkanına AP tarafından resmî bir teklif yapılmaması bu yüzdendir. Parlamentoya, Sunayı Cumhurbaşkanı olabilecek statüye getirecek formalite ikmal edilemeden bir yeni Cumhurbaşkanını seçmesi mecburiyeti yüklendiği takdirde "yumuşakbaşlı cumhurbaşkanı" isteyen çevreler meramlarına ereceklerini ümit etmektedirler. Bu çevreler daha şimdiden yolun dolambaçlı olmasından dert yanmakta, bundaki sunililiği ileri sürmekte, bunu millî iradeye gene bir müdahale gibi göstermeye çalışmakta ve "Parlâmento kendi içinden Cumhurbaşkanını seçmelidir" parolasını yaymaktadırlar.

Ancak bugünkü hava, memleketin hemen tamamı tarafından "en mükemmel aday" olarak görülen Sunay etrafında Parlâmentodaki oyların birleşmesi ihtimalini kuvvetlendirmektedir. O takdirde ortaya bir de Genel Kurmay Başkanlığı meselesi çıkacaktır. Ancak Ordu içindeki alışkanlıklarla askerler kendi aralarında bunu en iyi tarzda halledeceklerdir.

Genel Kurmay Başkanlığı

Ordunun prensip ve teamüllerine göre Genel Kurmay Başkanlığına aday en kıdemli Kara komutanıdır. Bu komutan ise Cemal Turaldır. APlilerin gönüllerinde Genel Kurmay Başkanı adayı olarak başka bir kuvvet komutanının yattığı çok söylenmektedir. Üstelik Tural Genel Kurmay Başkanı olursa, bu komutanın huzur ile görevine devam etmesi mümkün olmıyacaktır, diyenler vardır. Kıdem eşitliği de bu durumu etkilemektedir. Gönüllerde yatan bu adayın Türk Silâhlı Kuvvetlerinin 1 numaralı makamına tayini halinde ortaya çıkacak problemlerin büyüklüğünü AP'lilerin iyice anladıkları şüphelidir. AP liler kasten yarattıkları böyle bir havanın dahi ne netice verdiğini **görmemektedirler. Bir kaç gün önce cereyan eden bir olay ve bunun yorumlanma şekli ilgi çekicidir. Olay şudur: Bugünlerde Washingtonda yapılacak olan NATO Nükleer Plânlama Komitesi toplantısına gidecek heyete dahil olması Savunma Bakanı tarafından Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Turala teklif** edilmiş, fakat Tural teklifi reddetmiştir.

Bu olayın **Orduya yakın** kimselerce yapılan yorumu şöyledir; Tural bu teklifi, Mektup **Meselesinde olduğu gibi bir oyuna gelmemek** için reddetmiştir. Hükümetin, Tural Amerikada iken, bir emeklilik veya yurt dışı tayin kararını Washington'a tebliğ etmesi ve **böylece Sunaydan boşalacak Genel Kurmay** Başkanlığına Tural yerine **başka** birini tayin etmesi ihtimali Kara Kuvvetleri Komutanına yakın maiyeti tarafından ifade edilmiştir ve onlar Turala, gitmemesini **tavsiye** etmişlerdir.

Eğer böyle bir niyet gerçekten **kafalardan** geçtiyse, AP'nin Türkiyenin yaşadığı ciddi günleri ne derecede takdir ettiği meselesi çok endişe verici mahiyet kazanmaktadır.

Ahmet Topaloğlu
Yerli turist

Bu satırların yazıldığı sırada, Cumhurbaşkanı adayının Senatoya girebilmesi için, Prof. Dr. Ragıp Üner senatörlükten istifa etti. Cumhurbaşkanı Vekili İbrahim Şevki Atasagun tabiî, kontenjan senatörü olarak AP tarafından kim istenirse onu tâyin edecektir. Boşlukları doldurmanın acele bir tarafı olmadığı için, Atasagunun acele edip etmemesi de AP'den gelecek arzunun işaretini teşkil edecektir.

Dış Politika

Tehlikeli oyuncak

Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlunun. Genel Kurmay İkinci Başkanı Orgeneral Refik Tulga, Genel Kurmay ve Milli Savunma Bakanlığı Plânlama Dairesine mensup iki uzmanla birlikte hafta ma başında Pazartesi günü Amerikaya gitmek üzere Parise hareket etmesi, bazı dikkatli gözleri bu geziye çevirdi. Gezinin birdenbire önem kazanması ve siyasî çevrelerde ön plâna çıkması sebepsiz değildir. 17 Şubatta Washington'da çalışmalarına başlayacak olan "NATO Nükleer. Plânlama Komitesi" toplanırken, bütün dünyada Sovyetler Birliği Başbakanı Kossiginin bir teklifi akisler yaratıyordu. Kossiginin, Cenevredeki Birleşmiş Milletler Silâhsızlanma Komisyonuna yaptığı teklif şudur: "Atom silâhına sahip memleketler, bir atom harbinde, topraklarında atom silâhı bulundurmayan memleketlere harbi teşmil etmemeyi, bu memleketler böyle bir anlaşmaya katıldıkları takdirde tekeffül etsinler."

Washington'da toplantıya çağırılan "NAT0 Nükleer Plânlama Komitesi"ne, sadece, topraklarında atom silâhı bulunan NATO devletleri dahildir ve Komite çalışmalarına Türkiyenin katılması bu yüzdendir. Kossiginin teklifinin bu devletler üzerinde tesir yapmış olduğu Amerikanın meçhulü değildir.

Diğer taraftan, komitede MLF adıyla bilinen çok taraflı nükleer kuvvet tasarısının da görüşüleceği haberi bu haftanın başında Meclis koridorlarında duyuldu. Türkiye, İnönü Hükümeti zamanında bu an-

Bu kafa bir defa bir iktidarı batırmıştı

Bizdeki, "kılavuzu karga olanın.." sözü kadar doğru bir söz, bilinmez başka lisanlarda var mıdır? Kargadan kılavuzu olduğu için başına en büyük felâket gelen kimseler ise, şüphesiz, devlet adamlarıdır. Bunların uğradıkları âkibetin ağırlığı, taşıdıkları sorumlulukla orantılı bulunduğu için en ziyade onlar, kılavuzlarını veya akıl hocalarını iyi seçmelidirler.

Bundan sadece altı yıl önce, gene bu zamanlar bir takım kılavuz kargalar var kuvvetleriyle feryat ediyorlardı: "İhtilâl yapacaklarmış! Yapsınlar da, görelim bakalım! Hangi kuvvetleriyle ihtilâl yapacaklarmış? Battal Gazi ordularıyla mı? Paşa! Paşa!. Sen kendini ne zannediyorsun? Kalkın ey ehli vatan diyecek ve herkes kalkıp dünyayı bizim başımıza yıkacak.. Cirmin kadar yer yakarsın. Bu memlekette, C.H.P.'nin işaretiyle kimse yerinden kıpırdamaz. Her şeyden önce sen haddini bil. Anladın mı?"

Bunu Mümtaz Faik Fenikler söylerdi. Bunu Bahadır Dülgerler söylerdi. Bunu Burhan Belgeler söylerdi. Bunu Samet Ağaoğlular söylerdi.

Onlar söylerdi ve Menderes de inanıp "Siyaset serserileri", "kara cüppeli profesörler", "sokak çocukları", "kravatlı eşkiyalar" diye bağırır, küfrederdi.

Onlara denirdi ki: "Aklınızı başınıza toplayın. Bu memlekette C.H.P. ihtilâl tertiplemez. Bu memlekette İsmet İnönü ihtilâl tahrikçiliği yapmaz. Ama, böyle giderseniz ihtilâl olur. Bir sabah kalkarsınız, bakarsınız ki hepinizi toplamışlar. Bu kuvvet Türkiyede vardır. Bu kuvvet, sizin bu ortaçağ idarenize tahammül etmez. Biz de etmeyiz. Geliniz, ayılınız. Doğru yola, doğru liderlerin idaresinde giriniz. Siz de kurtulursunuz, memleket de.. Yoksa, dünya başınıza yıkılacaktır."

Evet, bunlar bu memlekette bundan sadece altı yıl önce cereyan etmiştir.

Şimdi, altı yılın sonunda, Son Havadis gazetesinden:

"Bugünkü C.H.P.! Kolu yok, kanadı yok, bitmiş, tükenmiş, aldığı oy sayısı ikibuçuk milyona düşmüş, perişan olmuş bu parti şimdi tutmuş, memleketin kendi istediği ve arzu ettiği şekilde idare edilmesini emrediyor. Eğer bu emirleri yerine gelmezse, yani memlekette yüzde 28 oy almış bu partinin direktifleriyle hareket olunmazsa memlekette ihtilâl çıkaracak tehditler savuruyor. İhtilâl ama, hangi kuvvetinle, neye güvenerek? Bu memlekette bir ihtilâl teşebbüsünde bulunacakları zır deli olarak kabul etsek dahi, yüzde 28 oy almış bir parti için kendisini ateşe atar mı? Hasta Adam, her şeyden önce haddini, durumunu bilmelidir. Yüzde 28 ile bu kabadayı gösterişleri yapılamaz. Yapılsa gülünç olur. Hergün neşredilen ihtilâl tehditleriyle artık halk alay etmektedir. Arkanızda kim, niçin, hangi maksada hizmet için gelecek de ihtilâl yapacaksınız? Siz Türkiyede, yüzde 28'i hâkim kılmak için peşinizden gidecek üç tane ihtilâlci bulabilir misiniz?"

Bunu yazan, Tekin Erer.

Aynı gün, gene Son Havadiste, bir sayfa ötede evlere şenlik Orhan Seyfi Orhonun 27 Mayıs hakkındaki teşhisi: "27 Mayıs Halk Partisinin hazırladığı bir ihtilâldir!" Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?

Gene aynı gün, Süleyman Demirelin A.P. Grupunda yükselen sesi: "Bizi tehdit eden siyaset eşkiyaları.."

Bir kafa bir iktidarı bir defa batırır! Kabul. "Yazık oldu" denilebilir. Ama bir kafa bir iktidarı iki defa batırır! Söylenecek sadece "meheldir"den ibarettir.

laşmaya fiilen katılmayacağını bildirmişti. Mesele, somadan uykuya yatmıştı. Şimdi, Kossigin böyle bir teklifle ortaya çıkmışken MLF'in yeniden ele alınması karşısında Demirel Hükümetinin tutumunun ne olacağı endişeli bir merak uyandırdı.

Al gülüm, ver gülüm!

İngiltere, Batı Almanya ve İtalya hükümetleri temsilcilerinin de katıldıkları NATO Nükleer Plânlama Komitesi çalışmalarında Amerika ve Batı Almanya hükümeti temsilcileri meseleyi yeniden ortaya attıklarında, acaba, Türk Hükümeti temsilcileri anlaşmayı kabule razı olacaklar mıdır? Hemen herkes bu borunun cevabını öğrenmek için istihbarat kaynaklarını zorlarken, ilk tepki CHP'li' milletvekillerinden geldi. Bazı CHP'liler, anlaşmanın yeniden sahneye çıkarılmasını ve bu konuda bir pazarlığı protesto, için Cumhurbaşkanı Vekiline çekilmek üzere bir telgraf metni' hazırladılar. Çok sayıda milletvekilinin imza koyduğu telgraf, sonradan ortaya atılan bir görüşe -İnönünün görüşüuyularak çekilmedi ve olayların göstereceği gelişmelere göre harekete geçilmesi kararlaştırıldı.

Bir başka yönden tepki gösterenler ise TİP'li milletvekilleri oldu. TİP'liler, bu gezinin ardında yatan bazı gerçeklerin zamanla ortaya çıkacağım, görüşmeler sonunda Hükümetin yükleneceği yeni sorumlulukların bağımsız ülke ilkesiyle bağdaşamıyacağını iddia ettiler.

İşin ilgi çekiçi tarafı, Türkiye ile Amerika arasında Ankarada yapılacağı söylenen pazarlığın Amerikaya aktarılmasıdır. Oysa, Amerika Milli Savunma Bakanı MacNamara, AP Hükümetinin görüşünü tespit etmek ve bu arada türk halkoyunda tepki yaratan ikili anlaşmaları görüşmek için bir süre önce Türkiyeye gelmeğe karar vermişti. Bu arada, asıl, Vietnamı da bahis konusu edecekti. Fakat MacNamara, herhalde, bu meselelerin Washington'da halledileceğini düşünmüş ve hesaplamış olacak ki, gezi programını iptal etmiş ve Türkiyeye gelmekten vazgeçmiştir.

Hükümete yalan çevrelerden sızan haberlere göre, Washington'daki görüşmeler sırasında, Ahmet Topaloğlunun da Amerikan hükümet yetkililerine bazı teklifleri olacaktır. Bu teklifler, bir süredir üzerinde durulan ve Genel Kurmayın büyük titizlik gösterdiği ikili anlaşmalarla ilgilidir. Topaloğlu, ikili anlaşmaların uygulanması yüzünden halkoyunda beliren tepkinin AP Hükümetini güç duruma soktuğunu anlatacak ve Amerika için önemli olmayan bazı ikili anlaşmaların yeniden incelenmesini isteyecektir. Bu ise. Nükleer Kuvvet Anlaşmasına Türk Hükümetinin , sempatik davranmasını sağlayabilecek midir? Amerikan hükümetinin bazı ikili anlaşmaların iptal edilebileceğini vaadetmesi şüphesiz,bir başarı olarak gösterilmek istenecek, buna karşılık, Öteki anlaşma sessiz sedasız kalacaktır. Böyle bir alışverişin

türk kamuoyunda nasıl bir tepki yaratacağını zaman gösterecektir. Zira bu, hemen, Sovyetlerle ilişkilerimizin son derece sertleşmesi sonucunu verecektir.

Aslında Topaloğlunun katılacağı çalışmalar, "Amerikanın menfaatlerini korumak"a suçlandırılmaktan şikâyetçi görünen Demirel için bir fırsattır. Demirel, bu görüşmeler sırasında Bakanından, Türkiyenin mukadderatıyla ilgili bir konuda angaje olmamasını isteyebilir. Ancak, Johnson'la yanyana çektirdiği resimlerle seçim kampanyasına katılan Demirel için bu, zayıf bir ihtimaldir.

Görüşmelerde Orgeneral Refik Tulganın da bulunması, belki, Topaloğlunun verebileceği tâvizlerin sınırlı olacağını düşündürebilir.

Hukuki şekavet

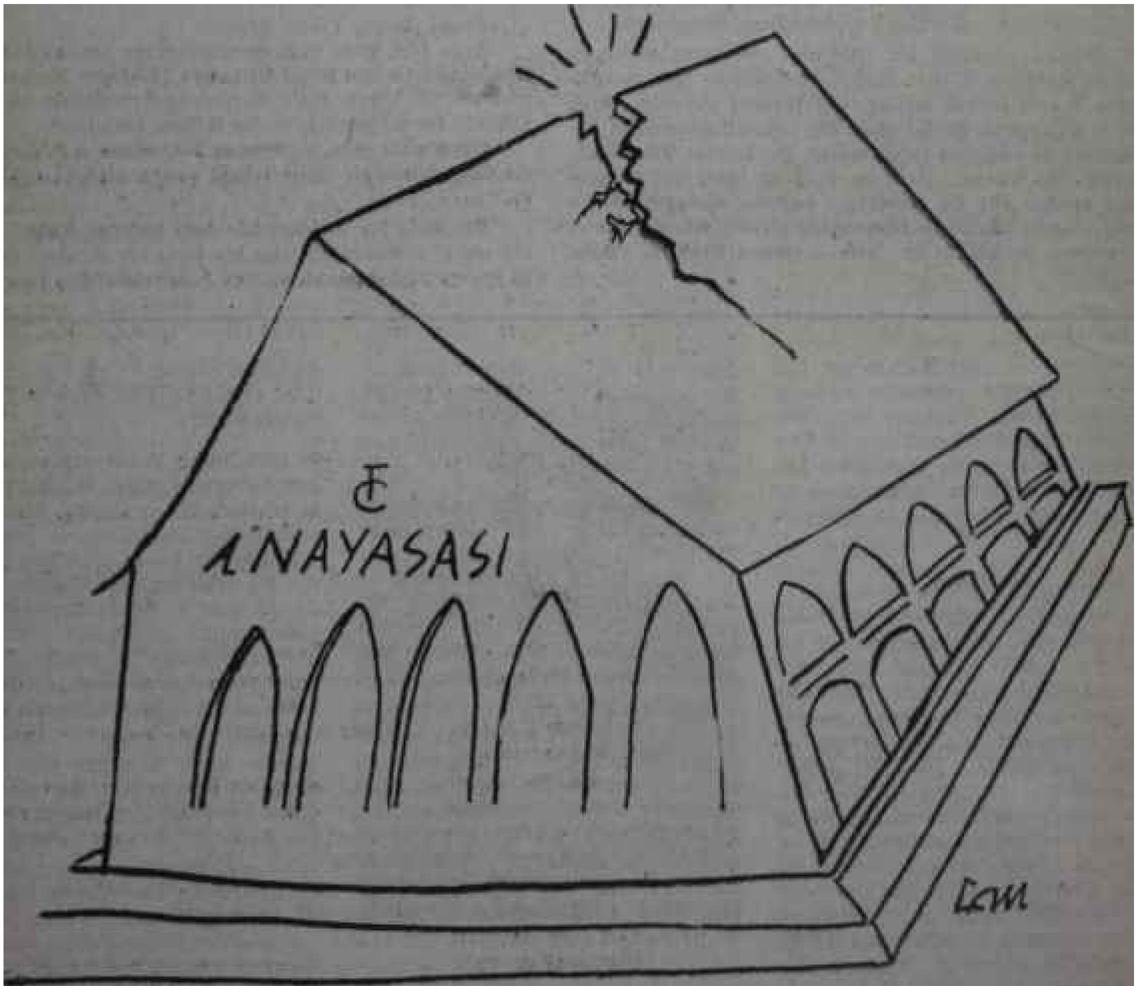
Son günlerde yakınlarına sık sık ve endişeli bir tavırla "hükümette görev almanın sorumlulukları"ndan söz açan Enerji Bakanı İbrahim Deriner, içinde bulunduğu ruh halini, haftanın başında bir soruya verdiği şu cevapla ortaya koydu:

"— Ben artık o işlere karışmıyorum. Başvekâlet gerekli çalışmayı yapıyor."

Mehmet Turgut zamanında Enerji Bakanlığı Müsteşarı iken, seçimlerden sonra Demirelin teklifini kabul ederek Bakan olan Derinerin artık karışmadığını söylediği "işler", göreve başladığında değiştirilmeyeceklerini.ilân ettiği, fakat sonradan azlettiği İhsan Topaloğlu ile Tahsin Yalabık hakkında Danıştayın verdiği '"icrayı tehir" kararlarıyla ilgilidir. Deriner bu konuda konuşmamayı tercih etmekte, Başbakanlığın Danıştaya göndereceği savunmanın hazırlanmasını beklemektedir.

AP Hükümetinin bu durumda olan Bakanı sadece Deriner değildir...Bundan bir süre önce, Devlet

DANIŞTAY KARARLARI UYGULANMIYOR. (Gazeteler)

"ÇATIDAKİ ÇATLAK"

Hava Meydanları Genel Müdürü Muhittin Asral, Bakanlık Başmüşaviri Galip Yenal ve Müsteşar Yardımcısı Hamit Çetintaşı, ortada herhangi bir sebep yokken, emekliye sevkeden Ulaştırma Bakanı Seyfi Öztürk de Danıştayın "icrayı tehir" kararı karşısında, kara kara düşünmeğe başlamıştır. Öztürkün Derinerden farklı tarafı, Danıştay kararlarıyla bizzat ilgilenmesi ve parlak hukuk bilgisini ortaya koyarak, açılan dâvalara aynen karşılık vermesidir. Ancak, açtığı iptal dâvalarını Danıştay bugüne kadar karara bağlamayınca Öztürk fena halde sinirlenmiş ve arkadaşlarına tasarrufunun gerekçesini şöyle izah etmeğe başlamıştır:

"—Ne biçim iştir, bu! Bir Bakan olarak, istediğimizi atıp, istediğimizi alamıyacak mıyız?"

Danıştayın "icrayı tehir" kararlarının uygulanmamasına dair Demirelin çeşitli vesilelerle öne sür düğü mazerete sahip olamamak Öztürkü daha da güç durumda bırakmaktadır. Demirelin gösterdiği mazeret, görevlerinden alınanların yerine tâyinler yapıldığıdır. Buna göre, Danıştaydan karar alan memur eski görevine dönemez, fakat, tazminat hakkı mahfuz kalmaz şartiyle, kadrosuyla birlikte başka bir göreve verilebilir. Halbuki bu mazeret, Anayasa hükümlerine aykırıdır. Anayasanın 132. Maddesi şöyledir: "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez:"

Gerekçe arkadan gelsin

Öztürkün şanssızlığı ise, emekliye sevkettiği Muhittin Asralın, yerine henüz tâyin yapılmadan "icrayı tehir" kararı almış olmasıdır. Asral, Danıştayın kararıyla görevine tekrar başlamış, fakat üç gün sonra yerine Nurettin Özdemirin tayin edilmesiyle görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu durum da Öztürk, "yerine tâyin yapıldı" şeklinde bir mazeret dahi bulamamakta ve hukuk prensiplerini çiğneyerek, kolay kolay kurtulamıyacağa benzediği bir açmazın içine düşmektedir. "İdareye dinamizm kazandırmak için" bu yola gidildiğini ifade eden Bakan, Özdemirin tâyinini şöyle anlatmaktadır:

"—İrfan Paşa -İrfan Tansel- ile, konuştum. Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğü için bana birini tavsiye etmesini söyledim. Nurettin Özdemiri gönderdi. Ben de onu tâyin ettim."

Şu günlerde Hükümeti en çok düşündüren mesele, Danıştay kararlarıdır. İşin ilgi çekici tarafı, Danıştay kararlarının her gün biraz daha artmasıdır. Buna karşılık, hiçbir karar uygulanmamakta, hukuk devleti anlayışı tamamen bir köşeye itilmektedir.. İktidarın bu hukuk dışı davranışları muhalefet partilerince ele alınmakta ve yasama organlarına getirilmektedir. Bu konuda ilk teşebbüs TİP milletvekillerinden gelmiş, bir Genel Görüşme açılması hakkındaki önerge AP'lilerin oylarıyla Anayasa Komisyonuna sevkedilmiş, fakat burada da bir sonuç alınamamıştır.

Meclisin, geçtiğimiz hafta Cuma günki toplantısında ise, MP'li Faruk Önderin, Hükümet Başkanı hakkında Meclis Soruşturması açılmasını isteyen önergesi incelenmek üzere, bir Soruşturma Hazırlık Komisyonu kurulmuştur. Fakat bu denetim yolundan da bir sonuç alınamayacağı anlaşılmaktadır. Zira Komisyonun altı üyesinden üçü AP'li, ikisi CHP'li, biri de MP'lidir. Bu durum-

Nasıl da yutturma meraklısıdırlar!

Türkiyede yeni bir, moda çıktı: Okuyucusuna yutturmak! Bu hevesin iki şampiyonu var. Birincisi, komprador edebiyatı yapan, yarı aydınları cezbeden kriptolar. Bilgiç, bilgiç bir temel ortaya koyup onun üzerine bir mantık bina ediyorlar ki, demeyiniz gitsin.. Ama, temel uydurma!

İkinciler, A.P.'nin borazanları. Onlar da öyle. Üstelik onlar, muhatapları yarı aydın bile olmadığı için hiç bir fütur tanımıyorlar. Bir hüküm veriyorlar: Tamamile yanlış. Yanlış, çünkü kıyaslamaları asılsız.

Her halde çok kimse, dünya hakkında en ufak bir fikri varsa, meselâ bu borazanlardan dişi Feniki, gülmeden okuyamamaktadır. Feniklerin dişisi, Türkiyedeki âsi gençlikten şikâyetçidir. Nerede, kim şikâyetçi değildir ki.. Ama, Bayan Fenik için bu âsi gençlikten suçlu olan kimdir, bilir misiniz? Tabii, C.H.P.!

Evet, dişi Fenik bunu ciddi ciddi yazıyor ve gene ciddi ciddi ilâve ediyor.

"Sizler, kendi çıkarlarınız için gençleri kışkırtıp parti merkezlerini, gazete idarehanelerini taşlatır mısınız? Ona, buna yuha çektirir misiniz? Sonu böyle gelir.."

Haydi, diyelim ki bu bir tefsir. Bayan Fenik, kaideyi de çıkartıyor:

"Ama, işte Meksikada da yapmışlar diyeceksiniz. -Âsi gençlik, sinema tahrip etmiş-. Meksikada yaparlar. Arjantinde de yaparlar. Çünkü oraları ihtilâller memleketidir! Ama İngilterede yapmazlar. İsveçte de yapmazlar."

Hoppala. Baltayı taşa vurmak dedikleri, budur işte. Zira İngiltere ve İsveç, tam aksine, bu âsi gençliğin Avrupada en azgın olduğu iki ülke! Ama Fenik kendi kendine diyor ki: "Aman canım, beni okuyan İsveçin nerede olduğunu bilmez!"

Şu komprador edebiyatçılarıyla, onların öteki ucu, Fenik tipi kalemler, müşterilerine "dangalaktırlar" muamelesi yapmaktan acaba ne zaman vazgeçecekler?

Vazgeçecekler mi?.

da, İktidar ile muhalefet partileri» ne mensup üyelerin sayısı eşit olmaktadır. Komisyon, çalışmalara başlamadan Önce, üyeleri arasından bir başkan, bir sözcü ve bir de kâtip seçecektir. Ancak, tarafların üye sayısının eşit olması, iki oya sahip başkanlık seçimini güçleştirecektir. Başkan seçiminin hayli uzayacağı sanılmaktadır.

Bu konuda en sert muhalefeti ise CHP yapmaktadır. Uzun bir süredir Hükümetin devlet personeli arasında yaptığı değişiklikleri izleyen ve meseleleri belgelere bağlayan CHP Grupu, Hükümetin bu konudaki tutumu hakkında Gensoru açılmasına karar vermiştir. CHP' nin önergesi, muhtemelen, Bütçe görüşmelerinden sonra Meclis Başkanlığına verilecektir.

Hükümetin, hukuk dışı davranışlarını ne kadar daha devam ettireceği bilinmemektedir. Bilinen birşey varsa o da, Danıştay kararlarını uygulanmamakta katı bir inat gösteren Hükümetin her geçen gün biraz daha çıkmaza girdiğidir.

Kıbrıs

Doğru söz

Demirel Hükümetinin Kıbrıs politikasının tesirini kaybetmiş bir uyku hapı olduğu, bugüne kadar defalarca söylendikten sonra, nihayet geçen hafta bir İstanbul gazetesinde yayınlanan iki uzun makale ile de ispatlandı. Bu makalelerde ifade edilenler, "iddiadır", "Muhalefettir, elbette tenkit edecektir", "bir kırk kişi daha çıkar, yeni bir bildiri yayınlar" diye geçiştirilecek cinsten değildir. Makaleye imzasını koyan kimsenin ünvanı "Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Genel Müdür Yardımcısı", ismi ise İlhan Bakaydır.

İnönüden sonra, Ürgüplü ve Demirel tarafından Birleşmiş Milletler kararına kadar izlenen politika için Bakayın söylediği şudur:

"Bizim Hükümetin bu konuda bir bildiği mî vardı? İkili görüşme konusunda niye bu derece ısrar ediyordu? Kanaatimizce, yanlış bir tutumdu bu. Yunanistan ve yunanlıyı iyi bilmediği için, daha doğrusu bildiğini zannettiği için, düpedüz eşyanın tabiatına aykırı hareket etmekte idi. Zoraki nikâhın 20'nci yüzyılda olamıyacağını düşünemiyordu..."

İlhan Bakay
Bir teknisyen

Bakayın, son Birleşmiş Milletler kararından bugüne kadar izlenen ve yine ikili görüşme ümidine dayanan politika için hükmü ise şudur:

"... Bu hikâyeyi burada unutup bir yenisine başlamaktan başka çare yoktur: Kanaatimizce Kıbrıs sorununun, bundan böyle büyük devletlere rağmen halledilemiyeceği gerçeği artık anlaşılmalıdır."

Bakay sonuç olarak, Üçüncü İnönü Hükümeti zamanında geliştirilen türk -sovyet ilişkilerinin bırakıldığı yerden alınıp olumlu şekle sokulmasını ve Atatürk dış politikasına dönülmesini Kıbrıs meselesinin çözümü için tek çıkar yol olarak işaret etmektedir.

C. H. P.

Tarihî görev arefesinde

CHP Grup sözcüsü, haftanın başında Pazartesi günü Meclis kürsüsünden, partisinin Bütçenin tümü üzerindeki görüşlerini sıralarken, bir Grup yöneticisi de koridorda şöyle diyordu:

"— Sert, fakat her yönden Hükümeti uyarıcı bir muhalefet havasına girmiş bulunuyoruz. CHP, 1960 dan önce olduğu gibi» bu devrede de tarihi görevini yüzünün akıyla yerine getirecektir."

Gerçekten de, CHP Meclis Grupu şu günlerde, sistemli bir muhalefet devresine girme hazırlıklarıyla meşguldür. CHP'yi böyle bir hazırlığa zorlayan sebep, AP Hükümetinin, günden güne dozunu arttıran bir takım keyfi tasarruftandır. Hükümet icraatının ilerdeki günlerde cereyan edecek olayları haber verici nitelikte olması, CHP'nin bu devredeki muhalefet görevinin önemini ortaya koymaktadır. Bugün, ana muhalefet partisinin karşısında hiç de küçümsenmeyecek önemde iki büyük olay vardır: Birincisi, Danıştayın bazı yüksek dereceli memurlar hakkında verdiği kararların uygulanmamasında direnilmesi, ikincisi, irticai teşvik derecesindeki müsamahadır.

CHP Grupu, Anayasanın ruhuna aykırı tutum ve davranışları önlemek için, tarihi görevini yerine getirmeğe karar vermiştir. Danıştay kararlanma uygulanmamasında direnen Hükümet en ağır ve şiddetli yoldan denetlenecektir. Bu yol Gensoru görüşmeleridir. Ancak, muhalefet partilerine mensup milletvekillerinin sayısı gerekli çoğunluğu sağlıyamadığı için Gensoru önergesinin kabulü biraz uzak bir ihtimaldir. Bu yüzden, önerge üzerinde gruplar adına yapılacak konuşma: larda Hükümetin ikazı yönüne gidilecektir.

Ele alınması düşünülen ikinci konu, hortlatılmak istenilen irticadır. Grup içinde kurulan bir komisyon, gericilik olaylarını tespit etmeğe başlamıştır. Komisyonun tespit ettiği belgeler Grupta değerlendirildikten sonra, nasıl bir denetleme yolu seçilmesi gerektiğine karar verilecektir. Bu yolun bir Genel Görüşme olması ihtimali kuvvetlidir.

Bütçe görüşmelerinden sonra Millet Meclisi Genel Kuruluna sevkedilecek Af Kanunu Tasarısı ile Seçim Kanunu Tasarısı üzerinde de büyük bir titizlikle durulacaktır. 27 Mayısı tasfiye amacını güden Af Kanununun bir başka özelliği daha bulunmaktadır: Sahtekârlık, yobazlık ve kürtçülük gibi suçlardan sanık, 100'e yakın AP'linin genel bir madde ile affı!..

CHP Meclis Grupu, Af Kanunu Tasarısının Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında, AP'lilerin, kendi oylarıyla kendilerini affetmelerinden başka bir anlam taşımayan bu davranışa engel olabilmek için bütün ağırlığım koymayı kararlaştırmıştır. Buna göre önce, değiştirme. Önergeleriyle engel olunmaya çalışılacak, bir sonuç alınamazsa, başka çarelere başvurulacaktır.

Hükümeti uyarıcı nitelikteki bu muhalefet kademeli olacak, gerekli teşebbüsler zamanında yapılacaktır.

Sanat

Bir skandal

Bu ayın ilk günlerinde Bulgaristan, bir türk sanatçısını bekliyordu. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası İkinci Şefi Hikmet Şimşek, Türk Hükümetince kararlaştırılan programa göre, bu komşu ülkeye gidecek ve çeşitli konserler yönelecekti. Daha önce de Şimşeğin konserlerini dinlemiş olan bulgar müzikseverleri, düzenlenen ve asılan afişleri görmüşler ve bilet temini için teşebbüse geçmişlerdi. Şimşek 7 Şubatta Bulgaristanda olacaktı.

Hikmet Şimşek
Sanata evet, haksızlığa hayır!

Ancak, konsere bir gün kala afişler alelacele indirilince, bulgarlar şaşırıp kaldılar: Ne olmuştu ki?

Afişler bir süre sonra yeniden asıldı ve konserlerin verileceği, fakat Hikmet Şimşeğin yerine Ferit Alnarın Bulgaristana geleceği öğrenildi. Bu değişikliğin sebebi anlaşılamadı.

Bulgarların hayretle karşıladıkları ve içyüzünü öğrenmedikleri olayın Türkiye yönü, sanatçı çevrelerinde bomba tesiri yapan bir skandal mahiyeti taşımaktadır.

Olayın düğüm noktası, 5 Şubat tarihine rastlamaktadır. Bu tarihte, Hikmet Şimşek bütün formaliteleri tamamlamış, pasaportunu almış, izin muamelelerini tekemmül ettirmişti. Tam bu sırada Cumhurbaşkanlığı Orkestrasına bir telefon emri geldi. Emrin kaynağı, Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarı Adnan Ötükendi. Emir şuydu: "Hikmet Şimşek Bulgaristana gitmiyecek!"

Bu, büyük şaşkınlık yarattı. En az Moskova seyahati öncesinde karşılaştığı olaydaki kadar hayrete düşen Şimşek derhal Ötükene müracaat ederek, seyahatinin iptal gerekçesini öğrenmek istedi. Cevap, Orkestrada işlerin fazla olduğuydu! Gerekçe cidden garipti. Çünkü Şimşeğin Bulgaristanda geçireceği günler zarfında Ankaradaki işlerin aksamıyacağını Orkestra yetkilileri bir yazıyla ilgili yere bildirmişlerdi. O halde? Demek ki sebep başkaydı.

Sanata uzanan el

Bu, Hikmet Şimşeğin başına gelen ikinci olaydır. Ocak ayında da, aynı şekilde düzenlenmiş ve ilgili Hükümet temsilcilerinin katıldığı bir komite tarafından karara bağlanmış olan Rusya seyahati, iki gün kala, yine Ötükenin emriyle iptal edilmek istenmiş, fakat sonra diğer ilgililerin işe karışmaları neticesi Şimşek Rusyaya gitmiş, başarılı konserler yönetmiştir.

Adnan Ötüken
Fazla hassas bir zat!

Ötükenin, Şimşeğin Bulgaristan seyahatini iptal kararının sebebini Öğrenenler, hayret ve utançtan donup kaldılar. Meğer Müsteşar Ötüken, Şimşeğin bestelediği "27 Mayıs Marşı"nı "Enternasyonal'e benzeterek şüpheye düşmüştü!

Sanat çevresinde çok kimse bu sebebi zayıf bulmakta ve olayı şöyle izah etmektedir:

"—27 Mayısın Bonn'dan geri getirdiği Adnan Ötüken, bu ihtilâle düşmanlığını eski bir Harbiyeli olan devrimci Şimşekten çıkarıyor!"

Bazıları da:

"— Milli Kütüphaneyi karıştıran, ilerici yayınlara kütüphanede yer vermeyen, kütüphane memurlarına hakaretten mahkûm olan, tiyatro eserlerini sansüre kalkışan, Konservatuvarda Kuran okutan hünerli Ötüken için, Hikmet Şimşeği Bulgaristana göndermemeğe sebep mi bulunmaz?" demektedirler.

Görüldüğü gibi, Demirel Hükümetinin eli sanat âlemine de uzanmıştır.

Jet herkeste var.
Mühim olan havayolu şirketidir.

Jetler artık alelade şeyler oldu.

Büyük, küçük her şirkette var. Günün en modern vasıtası olan jetlere elbette rağbet edilecektir.

Fakat bir havayolu işletebilmek için mükemmel uçaklara sahip olmak kâfi değildir.

Keza, bir havayolu hakkında karar vermek icap ettiği zaman tarife ve yemek listeleri arasında mukayese ile de iş bitmez. Hepsinden önce emniyet, huzur ve itimat aramak gerekir. Ne isim verilirse verilsin bunlar herşeyin temelidir.

Dünyanın en tecrübeli havayolu ile uçtuğunuz zaman ise bütün bunlar emrinizdedir.

İlk fırsatta bizimle uçunuz.

PanAm'ın Jet Clipper uçaklarına 128 ayrı şehrin herhangi birinden binerek dünyanın 87 memleketini ziyaret edebilirsiniz...

Ve nereye giderseniz gidiniz en iyi havayolunu seçmiş olmanın verdiği huzur ve rahatlık içinde seyahat edeceksiniz.

Dünyada bundan üstünü de yoktur.

Dünyanın en tecrübeli havayolu

Atlantikte Birinci **Lâtin Amerikada Birinci**
Pasifikte Birinci **Dünya Turunda Birinci**

Durum

Bilim ve spekülâsyon

Türkiyede 27 Mayıs 1960 öncesinden bu yana sık sık "ihtilâl"den söz açılmakta, fakat bu konuda sağlam bir yorum yapılmamaktadır. Çokları, "İhtilâl" sözünün bu kadar sık ve rahat kullanılmasının sebebini 27 Mayıs 1960 sonrası politik şartlara bağlamaktadırlar. Oysa, Türkiyenin sosyal ve ekonomik yapısı 1950'denberi değişmeye başlamış, siyasal hayâtta buna uygun gelişmeler sağlanamamıştır. İhtilâlciliğinden korkulan çevreler de bu acının içindedirler. Son günlerdeyse, Cumhurbaşkanlığı meselesinin şu veya. bu şekilde çözümlenmesiyle, 'ihtilâl" ihtimallerinin . giderildiği, rejimin kurtulduğu söylenmektedir. Oysa bu, meseleyi yanlış koymaktan başka bir şey değildir. İhtilâlin ana sebeplerini bir yana iterek, yan sebepleri üzerinde çeşitlemelere gitmek, günlük politikanın sınırları içinde sıkışıp kalmak demektir. Rejimin geleceğini, az gelişmiş bir ülkede kişilere, cumhurbaşkanlığı makamına getirilecek kimselerin tutumlarına,, hükümetin bunlar sayesinde akıllanıp akıllanmıyacağı spekülâsyonuna bağlamak, sakıncalı bir tutumdur. Bir yanlış ve noksan görüşün sebep olacağı sonuç, "politikada neticeler niyetlerden önemlidir" gerçeğini doğrulamaktan öteye gitmeyecektir.

Sosyal bir uyanışın içine giren ve 1950'den bu yana -yapılan işler bu amacı taşımasa bile- ekonomik ve sosyal yapısındaki değişimle birlikte, yeni yeni meselelerle karşılaşan Türkiyede, demokrasinin kaderi kişilerden çok, "toplumun genel meseleleriyle siyasî iktidarlar arasındaki uyum"a bağlanmağa başlamıştır. Bu konuda ilgi çekici birkaç noktaya değinmek faydalı olacaktır.

Düşünürler, İkinci Dünya Savaşından bu yana, ihtilâl konusunda yeni bir görüş geliştirmişlerdir. Artık sadece komünistler değil, bütün ekollerdeki düşünürler inanmaktadırlar ki, ihtilâlleri doğuran sebepler arasında en önemlisi, sosyal yapı buhranları, ekonomik değişiklikler ve şartlarla ilgilidir. Bu buhranlar, toplumu meydana getiren çeşitli unsurların eşit bir şekilde gelişmemesi yüzünden meydana gelmektedir. Ekonomik hayattaki gelişmeler yüzünden sosyal sınıflar arasında ilişkiler yeni bir öz kazanır, fakat bunlar siyasal hayatta paralel gelişmelerle desteklenmezse ihtilâllerin ,1 numaralı şartı kendiliğinden hazırlanmış olur. Bu bakımdan, az gelişmiş ülkelerin demokrasiden ayrılmamaları için yapılacak başlıca iş, ekonomideki değişmeler yüzünden yeni problemlerle karşılaşan kitlelere, seslerini duyurabilme hakkını tanımak, bu kitlelerin gerçek ihtiyaçlarına ve problemlerine çözüm yolu bulmak ve cahil kitleleri bâtıl inançlarla aldatmak yerine, onların meselelerini doğru bir çözüme kavuşturmak olmalıdır. Aksi takdirde halk, siyasetten ve siyaset sahnesinde oynanan demokrasicilik oyunundan soğuyacak ve kaderinin değişmiyeceğine inanarak, kaderi üzerinde kumar oynayanlara meydanı terkedecektir.

Ordu ve ihtilâl

Az gelişmiş ülkelerde ihtilâller sadece ordudan gelebilir. Ordunun yapacağı ihtilâllere karşı koymak ise imkânsızdır. Bu ülkelerde ihtilâlle ilgili meselelerin doğru tanımlanabilmesi için ordunun bu. ülkelerdeki fonksiyonunu iyi bilmek gerekir. Bir teşkilât işi olan ihtilâl, siyasî bilimcilerin belirttiği gibi, âz gelişmiş ülkelerde, organize tek kuvvet olan ordunun dışında başka bir sosyal kuvvet tarafından yapılamaz. Ordular, az gelişmiş ülkelerde iki türlü görevlendirilmiş olabilirler: Sömürge veya yarı sömürge durumundan kurtulamayan ülkelerde ordu, ülkenin içinde bulunduğu şartların icabı, dış ülkelere bağlıdır ve içerdeki yöneticilerle dışardaki sömürgeciler arasında mevcut ilişkilerin korunması ve savunulmasıyla görevlendirilmiştir. Bu ülkelerde ordunun yapacağı ihtilâller de halk yararına, tam bağımsızlık uğruna olamaz. İhtilâlin resmî gerekçesi ne olursa olsun, işin sonu, mevcut iç ve dış ilişkilerin daha iyi savunulmasına, siyasî bilimcilerin dediği gibi, "Düzeni savunacak elin kadife eldiveni çıkarıp, demir eldiveni giymesine" varacaktır. Arjantin ve Brezilya örnekleri bunu doğrulayan hareketlerdir.

Türkiye, Mısır ve kısmen Meksikadaki ilk hareketler ise ulusal bağımsızlık adına başlatıldıkları için, apayrı bir öz kazanmışlardır. Ordunun bu ülkelerdeki ihtilâl geleneğinin gerici bir öz kazanması son derece güçleşmiştir. Ancak, ünlü siyasi bilimci Prof. Duverger'nin düşünceleri bir tehlikeyi işaret etmektedir:

"Belli bir seviyeden sonra toplum yapısındaki tutarsızlıklar artık çekilmez bir duruma gelir. Kurumlarda derinden ve âni bir altüst olma ihtiyacı, onları yeni sosyal düzene uyduracak bir 'değişim' ihtiyacı kendini duyurmaya başlar. İhtilâlci bir öz taşıyan böyle bir durum ise, ödevi ister bu değişmeyi yaratmak, isterse onu önlemek olan ihtilâllere yol açar. Elbette, iktisadi gelişmeleri frenlemeye dört elle sarılmış olan sınıflar bu durumda faşizmi kurmaya çalışacaklardır. Fakat faşizmin kurulması için, diğer sınıfların da durumdan ümidi kesmiş olmaları ve faşizmin alışılmış müşterileri olan zengin sınıfın etrafında birikmeleri lâzımdır.."

Bugün Türkiyede durum bunun tersidir. Böyle bir hareketin teşvikçisi olması beklenebilecek sosyal kuvvetler, sanıldığının aksine, Ordunun geleneğini pek çoklarından iyi bilmekte ve Türk Ordusunu kendi amaçlarına uygun şekilde kullanamıyacaklarını anlamaktadırlar. Gerici çevrelerin, ekonomik ve sosyal ha» yattaki gelişmelerin ve fikir özgürlüğünün karşısında olan kuvvetlerin Türkiyede Ordu ile anlaşmaları çok zor, hattâ imkânsızdır. Bu güçlüğün, imkânsızlığın sebebi, Türkiyede Cumhuriyeti kuran, bağımsızlık mücadelesini açan ve kazanan kuvvetin sivil kuvvetlerden ve kadrolardan çok, Ordu oluşudur.

Orta Doğu

İhtiyatlı yaklaşmalar

İçinde bulunduğumuz haftanın ilk gününde, Kahire havaalanına, Bağdattan gelen bir uçak indi. İçinde pek önemli bir kişi bulunmalıydı ki, Mısır devlet başkanı Albay Nâsır, uçağı karşılamak için, hem de yanında bütün ekibi olduğu faalde, alana kadar gitmişti. Nitekim, uçağın kapısı açıldığı zaman merdivenlerde kahirelilerin hiç de yabancısı olmadıkları bir yüz, Irak devlet başkanı Mareşal Arif belirdi. Ortalıkta dolaşan söylentilere göre, Mareşal Arif Kahireye, zaman zaman canlanan Irak - Mısır birleşmesi konusunda Başkan Nasır ile görüşmeler yapmak üzere gelmişti. Bilindiği gibi, bu konudaki bütün iyi dilekli gürültülere rağmen, Irak - Mısır birliği şimdiye kadar birleşik bir askeri komutanlığın kurulmasından öteye gidebilmiş değildir. Bu birleşik komutanlık da, Irak ordusu ku-eyde kürtlerle uğraşırken Bağdatı sağdan veya soldan gelecek tehlikelerden korumak için Irakta bulunan 20 bin kişilik Mısır kuvvetinin varlığını haklı göstermek amacıyla ortaya atılmış bir düzendir.

Olaylara gerçekçi bir gözle bakılınca, kurulması düşünülen Irak - Mısır birliğinin hiç değilse bugün için kolay kolay gerçekleşmiyecek bir fikir olduğunu kabul etmemeye imkân yoktur. Suriye ile kurduğu birliğin uğradığı acıklı sonuçtan sonra. Başkan Nasır, kendisine bu konuda yapılan bütün teklifleri büyük bir ihtiyatla karşılamaktadır. Ekonomik bakımdan kuvvetlenmedikçe, kendinden geri arap ülkeleriyle yapacağı birleşmelerin aynı sonuca uğramaktan kurtulamıyacağını iyice anlamıştır. Buna karşılık, Mareşal Arif de her türlü birleşme konusunda pek ihtiyatlı görünmek--edir. Herşeyden önce bir Irakİı milliyetçi olarak, ülkesinin yönetimini mısırlı liderle paylaşmak niyetinde değildir. Geçen yılın sonlarına doğru yaptığı ve Nâsırcı bakanların kâbine'den çıkarılmasıyla sonuçlanan hükümet değişikliği bunu açıkça ortaya koymaktadır. Öteyandan, gereği gibi kullanıldığı zaman Irakı Orta Doğunun en zengin ülkelerinden biri yapacak yeraltı /enginliklerini de, neye yarayacağı pek belli olmayan bir birleşme uğruna Mısırla paylaşmak akıllıca bir davranış olmasa gerektir.

Kurtlar ve tilkiler

Birbirlerile yakın arkadaşlık bağları olan iki lider bütün bu gerçekleri pek iyi bilmekle beraber, çeşitli nedenlerle, zaman zaman bir Mısır - Irak birliğinden söz açmaktan kendilerini alamamaktadırlar. Bu nedenlerin başında, hiç şüphesiz, Irak ve Mısır kamuoylarının baskısı gelmektedir. Kahire ve Bağdat sokaklarındaki adamlar hâlâ, araplara eski büyüklüğünü kazandıracak bir birlik hasreti içindedirler ve Nasır ile Arifi bunu gerçekleştirecek liderler olarak görmektedirler. Bu bakımdan, iki lider, hiç değilse görünüşte/Mısır - Irak birliğini kurmak peşinde olmadıkları gün, ülkelerindeki itibarlarım önemli biçimde yitireceklerdir.

Nasır ile Arifi zaman zaman bir Mısır - Irak birleşmesinden söz açmaya zorlayan ikinci neden de, Kahire ve Bağdattaki yönetimlerin başka Orta Doğu devletleri karşısında birleşen bazı çıkarlarıdır. Bir kere, Suriyedeki Baas iktidarı, kendine has arap sosyalizmi anlayışıyla, Irak ve Mısır başkentlerindeki kişisel yönetimleri tehdide devam etmektedir. Bilindiği gibi, Nasır ve Arif de sosyalist olduklarını söylemekle beraber, sosyalizmlerini bir parti yönetimine değil, kişisel davranışlarına dayamaktadırlar. Oysa baasçılar, Orta Doğuda, sosyalizmi bir parti çevresinde teşkilâtlandırıp geliştirmeyi başaran ilk doktrincilerdir.

Kahire ve Bağdattaki yönetimlerin çıkarları yalnızca Şamdaki baasçıların karşısında birleşmemektedir. Hem Nasır, hem de Arif, Orta Doğudaki bazı yeni gelişmeler sonunda, ülkelerinin monarşik devletler tarafından sarılmasından korkmaktadırlar. Halk diliyle söylemek gerekirse, çeşitli nedenlerle birbiri ni yemiyen, kurtlar için, şimdi bir de.tilkilere karşı ortak bir politika izlemek gereği belirmiştir.. İşte Arif- Nasır buluşmasının asıl amacı da, bu politikanın çizilmesinden başka birşey değildir.

İslâmlar, birleşiniz!

Arif ve Nasır çiftinin şimdi karşı-karşıya bulundukları en akıllı tilki, hiç şüphesiz, Suudi Arabistan Kralı Faysaldır. Son günlerde gösterdiği bütün davranışlarla, Kral Faysal, geçen Eylül ayında Kazablankada toplanan Arap Zirve Konferansından bu yana yatışmış görünen araplariçi çekişmeleri yeniden başlatmak niyetinde olduğunu anlatmaktadır. Giriştiği geniş diplomatik hücumda kendine taraftar toplamak için şimdiye kadar Kuveyt, Tahran ve Ammana gitmiştir, önümüzdeki aylarda da Hartuma, hattâ Bağdata gideceği söylenmektedir.

Kral Faysalın, sosyalist ve cumhuriyetçi fikirlerinden çok ürktüğü

(AKİS — 36)

Nâsırı arap dünyasında yalnız bırakmak için, ortaya attığı yeni plân, bir İslâm liderleri konferansı toplamaktır. Bu konferansın, daha sonra, bir İslâm birliği seklini alması beklenmektedir. Nasırdan şikâyetçi görünen Birleşik Amerika ile İngilterenin de bu plânı benimsedikleri görülmektedir. İngiliz gazeteleri durmadan, Nasırın Orta Doğuda azalan prestijinden, bu bölgedeki kuvvet merkezinin Kahireden Riyada veya Tahrana kaymaya başladığından söz etmektedirler. Öteyandan Washington da, tam Faysalın yeni plânlarının açıklandığı sıralarda. Riyada 300 milyon dolarlık silâh satılacağım açıklamıştır.

Kral Faysalın Kahire karşısındaki kozları yalnız ingiliz ve amerikan desteğinden ibaret değildir. Suudi Arabistanın petrol zenginliği, Mısırın güçlükler içindeki ekonomik durumuna bakılınca, Faysalı Nasır karşısında daha da güçlü bir duruma, geçirmektedir. Buna ek olarak, Mısır Yemende bir çıkmaza sürüklemekle Suudi Arabistan, bölgede askerî bakımdan da yabana atılmayacak bir kuvvet olduğunu açıkça ortaya, koymuştur. Gerçi Yemende Mısır kuvvetlerinin geri çekilmesi sağlanmadıkça Kral Faysal Nasır karşısında kesin başarı kazanmış sayılamaz ama, şimdiki halde durum Riyadın lehine değilse bile, Kahirenin aleyhine dönmüş görünmektedir.

Bunun la beraber, Kral Faysal, izlemekte olduğu dış politikanın Nasıra karşı olduğunu belli etmemek için büyük bir çaba harcamaktadır. Bu kurnaz çöl tilkisi, Nasırın arap dünyasında ne kadar prestij sahibi olduğunu pek iyi bilmekte ve bu prestijin azalacağı günleri büyük bir sabırla beklemektedir. Gerçekten, ortalıkta Nasırın hergün biraz daha güç durumlara düşmeye başladığını gösteren açık belirtiler vardır. Mısırdan, gün aşırı, ya sağın, ya da solun hazırladığı komploların ortaya çıkarıldığı yolunda haberler alınmaktadır. Fiyatlar gün geçtikçe yükselmekte, tüketim mallan kıtlaşmakta, buna karşılık dış yardımlar eskisi kadar kolayca alınamamaktadır. Yanlış yerlere yapılan dış politika" yatırımları, Afrikadan Yemene kadar, Mısırı çeşitli güç durumlarla karşıkarşıya bırakmaktadır. Bu tabloya bakılınca, Faysalın bu gidişle çok beklemiyeceğini söyleyenlere hak vermek lâzımdır.

Geçimsiz komşular

Nasırın arap dünyası içindeki prestijinden çekinen Faysal nasıl, alttan alta giriştiği diplomatik hücumun mısırlı lidere karşı açık bir durum almak biçimine dökülmemesine büyük bir dikkat gösteriyorsa, Başkan Nasır da, içinde bulunduğu güçlükleri bildiği için, Kral Faysala karşı saldırıya geçememektedir. Fakat islâm birliği plânına karşı tamamen de kayıtsız kalamıyacağı için, bu birliği en zayıf noktasından, İrandan vurmaya çalışmaktadır. Kahire radyosu, islâm birliği fikri ortaya atıldığı günden bu yana, İran Şahını siyonizmin ve ingiliz emperyalizminin kuklası olmakla suçlamaya başlamıştır.

İşin içine İran karışınca, Irak da tablonun dışında kalamamaktadır. Mareşal Arifin Iraktan önemli şikâyetleri vardır. Bunların başında, İranın Basra Körfezinde, özellikle Abadan çevresinde Irak ile İran arasındaki deniz sınırının yeniden çizilmesi isteği gelmektedir. Bundan başka İran, Irak nüfusunun yarısından çoğunu teşkil eden şiilere bu ülkenin yönetiminde daha geniş haklar tanınmasını da istemektedir. Mareşal Arif ve arkadaşları, bu istekleri, Iralan toprak bütünlüğüne ve davranış hürlüğüne, yöneltilmiş saymaktadırlar.

Aslında, Tahrandaki yöneticilerin, yakın bir gelecekte çözüme bağlanamıyacağını pek iyi bildikleri bu sorunları Irak üzerine baskı yapmak için kullandıklarına şüphe yoktur. İran Şahı ve çevresindekiler, lraktaki Mısır askerlerinden büyük bir endişe duymakta ve bunların geri çekilmesini sağlamak istemektedirler. İran, bu amaca ulaşıncaya kadar, Bağdat üzerine baskı yapmaya kararlı görünmektedir. Hattâ bu konuda, Iraktaki kürt ayaklanmasından faydalanmaya bile hazır olduğunu gösteren belirtiler vardır. Hatırlanacağı üzere Irak, bundan bir süre önce, kürt isyancılara yardım ettiğini ileri sürerek Tahranı şiddetle suçlamıştı. Tahran bu suçlamaları reddetmekte fazla aceleci görünmemiştir.

İşte Nasır ile Arif, haftanın başında, böyle arapsaçına benzer bir çerçeve içinde bir araya gelmişlerdir.

Tüli'den haberler

Afrikâdan ses

Ankaradaki Üniversiteli Kadınlar, geçirdiğimiz hafta Avusturya Elçiliğinde bir çayda buluştular. Türkiyeden önce Nijeryada bulunan se fire Bn. Jutta Jungwirth'in "Batı Afrikalı kadınların durumu" üzerine verdiği konferansı dinlediler. Üniversiteli Kadınların çayları başka çaylara benzemiyor. Onların toplantısında bir defile havası, şıklık yarışı yok. Herhalde, kafalarını süslemeyi parıltılı elbiseler giymeğe tercih ettikleri için olacak! Bn Jungwirth'in konuşmasını almancadan Nermin Abadan türkçeye çevirdi ve konuşmasına başlamadan önce, Üniversiteli Kadınları asıl görevlerine çağırmayı da ihmal etmedi. Derneğin çok önem verdiği doğum kontrolü kampanyasından bilgi verdi. Lemis Akurgalın yürüttüğü bu kampanya, kadınlardan büyük ilgi görüyormuş.

Üniversiteli Kadınlar o gün, Sağlı Bakanının da kulaklarını çok çınlattılar. Bütçe konuşmaları sırasında doğum kontrolü konusunda çok garip fikirler öne süren Bakanı da bu toplantılardan birine götürmek istiyorlar. Acaba, çaresiz kadınların sesini duysun diye mi?

Yıldırım evlilik

Kısa bir süre önce eşinden ayrılan tanınmış işadamı **Fuat Bezmen,** atom çağına yakışan bir hızla evlendi. Şimdi bütün İstanbul bu evli-

Avusturya Sefiresi, Üniversiteli **Kadınlara** sesleniyor

Başka dünyalar da var

liğin yorumunu yapıyor. Sosyete kulisini çok dalgalandıran haberlere göre, Fuat Bezmen, yirmi şukadar yıllık evliliğini bozduktan sonra yeniden evlenmek için büyük bir sabırsızlık göstermiş, bu arada İstanbulun güzel-çirkin, genç-orta yaşlı birçok dulu da ümitli günler yaşamışlar. Doğrusu, "iyi bir koca" krizi duyulan bir ortamda, ufukta bir milyoner koca adayının görünmesi az heyecanlı şey değil tabii... Fakat Fuat Bezmen, kalbi heyecanla çarpan dullardan hiç birinin kapısını çalmamış, sadece Ferhunde (Verdi) Demirdene gayet ciddi bir teklifte bulunmuş, hepsi o kadar! Ferhunde (Verdi) Demirden, bu ani teklif karşısında hiç bir şeye karar veremeden, Uludağa dinlenmeğe gitmiş. Belki de orada rahatça düşünecekti.

Fakat Fuat Bezmen, kararını bir an Önce gerçekleştirmek için, güzel dulun tereddüdünü bekliyemedi ve yıldırım boşanmasıyla hürriyeti seçen bir kadınla yıldırım nikahıyla evlendi. Bu kadar çabukluğa akıl erdiremeyen sosyete şimdi, Fuat Bezmenin telâşının sebeplerini araştırıyor. Kimbilir belki de Fatma Bezmenin, kendisinden önce evlenmesini istememiştir?.

Zamanla öğrenilir

Başbakan Demirelin eşi Nazmiye Demirel ve birçok Bakan eşi, geçirdiğimiz hafta Yardımsevenler Genel Merkezine geldiler. Dr. Mediha Eldem ve arkadaşları yeni İktidarın kadınlarına derneğin atölyelerini gezdirdiler, çalışmaları üzerine bilgi verdiler. Bu arada meraklı biri, Bn. Demirele, Yardımsevenler Genel Merkezine daha önce gelip gelmediğini sordu. O da büyük bir samimiyetle itiraf etti: Yardımsevenlerin adını bile şimdiye kadar az duymuş... Bazı hanımlar bu itirafı çok güzel buldular ama bunun şaşılacak tarafı yok. Bn. Demirel, Başbakan eşi oluncaya kadar daha nice şeylerin adını duymadı, kimbilir!., Aslında, Bn. Demirelin adını duyan da çok azdı.

Bazıları da Bn. Demirelin terzisini merak ettiler. Bn. Demirelin üzerinde siyah dantelden bir döpiyes vardı. Saçlarını toplamış, incili bir fili takmıştı. Kulaklarındaki inci küpeleri ve kolyesiyle Bn. Demirel, bir hayır demeğinin çayı için fazla "elegant" bir kıyafet içindeydi. Bir de şu: Bn. Demirel, seçmenlerle uğraşmaktan berbere gitmeğe çok vakit bulamıyormuş. Hiç gitmese de, saçlarını dümdüz tarasa daha iyi olacak. Zira berberin yaptığı topuz pek beğenilmiyor da...

Çelik Gönç ve eşi, düğünlerinde
Bir yastıkta kocasınlar

Renkli bir kokteyl

Geçirdiğimiz haftanın en şık kokteyli İtalvan Elçiliğinde verildi. Büyük Elçi Le Faro ve eşinin verdiği kokteylde eski Senato Başkanı Enver Aka ve eşi, eski Meclis Başkanı Fuat Sirmen ve eşi, eski İmar Bakanı Fahrettin Kerim Gökay, Dışişlerinden birçok umum müdür başkent sosyetesinden büyük bir grup bulundu. Kokteylin şık kadınları arasında Fransız sefiresi Bn. De Juniac ile Hollanda sefiresi Bn. Bakker dikkati çekiyorlardı. Fransız sefiresi, jat rengi bir takım giymişti. Hollanda sefiresi ise, mavi kadifeden örme şapkasıyla çok güzeldi. Dışişleri Genel Sekreteri Büyük Elçi HaIûk Bayülken de çok neşeliydi. Zira o gün, Alman Elçiliğinde şerefine bir yemek verilmiş, türkalman dostluğunun gelişmesinde gösterdiği gayretlerden ötürü de kendisine nişan takılmıştı. Halûk Bayülken gibi, Bakanlıkta kısa zamanda uzun yol alıp ilk plâna geçmiş bir insan için göğsünü de nişanlarla doldurmak elbette ki çok sevindirici bir olav...

Sürprizli bir tayin

Tesislerinden Halûk Özgül,seviçten kanatlanmış bir halde Parise uçtu. NATO kolejine gidiyor. Bu I tayin Bakanlık çevresinde, bilhassa genç diplomatlar arasında büyük bir sürpriz olarak karşılandı. Doğrusu zihinleri kurcalayan soruları cevaplandırmak da o kadar kolay değil. Bakanlık yöneticileri, NATO kolejine yollanmak için kendilerine göre şaheser bir usûl bulmuşlar ama, bu usûlden iyi bir sonuç aldıklarını söyliyemezler: Halûk Özgülü Parise yollamak için yapılan imtihanda figüran durumuna düşmek genç memurları büyük bir hayâl kırıklığına uğrattı. İşin politikası bir yana, bu tayine, Paris Konsolosluğunda çalışan Gencay Say nekadar sevindi kimbilir!.. Zira Şermin ve Halûk-Özgül onun en iyi arkadaşlarıdır. Hele bir de Kâmran Gürün Parise tayin olunabilse. Dışişlerinin meşhur üçgenlerinden biri olan bu grup artık bayram "yapar!..

Kuşlar ve kemanlar

Kent Otelinin genç sahibi Çelik Gönç, İstanbuldan bir gençkızla evlendi. Kent Otelinin salonlarında sürprizli bir düğün yapıldı. Sürprizlerden biri, evlenecek, çiftin sihirli kemanlarla salona girmesiydi. Nikâh memurunun sözleriyle sihirli kemanlar birbirine karıştı. İkinci sürprizi de düğün pastası teşkil etti. Koskoca pasta salona gelince, yeni evliler bir sandalyenin üzerine çıkıp, pastanın üzerinde duran bir kutuyu açtılar içinden kuşlar uçtu.
Bu sefer de, kalabalığın gürültüsüyle kuşların kanat çırpışları birbirine karıştı. Bu arada birçok kadında korkulu dakikalar geçirdi, kuşlar yanlışlıkla üzerlerini kirletir diye telâşlandılar. Galiba asıl sürpriz o olacaktı. Meydan Sahnesi oyuncularından Esin Avcı, Mediha Köroğluj Kanat Gür ve eşi, Türkân Azizoğlu, Melike Alsan bu düğünün göze çarpan kimselerdi. Kimi güzelliği, kimi de şıklığıyla...

Moskova geceleri

Ankara Palas pavyonunda Başkent geceleriyle Moskova geceleri birbirine karışıyor. Yeni şarkıcı rusça şarkılar söylüyor, amerikan salatası yenen masalardan alkışlar yükseliyor. Zaliha çok güzel bir şarkıcı. Rusça şarkılardan sonra sırtakilere başlıyor, kıyametler kopuyor. Los Paraguays triosu da geldikten sonra pavyon iyice şenlendi. Bütün tanıdıklar orada.

SOSYAL HAYAT

Dernekler

Yakaları papatyalı üyeler

Siyah, zarif elbiseli, gözlüklü genç kadın, önce, iki geniş salonu dolduran kalabalık kadın topluluğunu selâmladı, sonra arı bir dille, çabuk çabuk konuşmağa başladı. Üyelerin toplantıya bu derece rağbet göstermeleri gerçekten sevindirici bir olaydı. Çünkü bu, Türkiyede kadın sorunları üzerine eğilen kadınların gündengüne çoğaldığını gösteriyordu. Ama konuşmacı, aynı ilginin gecekondu toplantılarında, halk için düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetlerde de gösterilmesini yürekten diliyordu. Oysa bu, her zaman böyle olmuyor, derneklerde mükemmel masa çalışmaları yapan üyeler, halkınarasında pek az görülüyorlardı. Konuşmacı, Türkiyedeki kadın sorunları ile genç üniversite mezunlarının da ilgilenmesinin ise dâvaya güç kazandıracağına inanıyordu. Bunun için de, konuşurken, gözleri sık sık, dinleyiciler arasında, yakalarında beyaz papatya taşıyan üyeleri arıyordu.

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Çarşamba akşamı Avusturya Büyük Elçiliğinde geçti. Bir süre önce kongresini yapan üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi, her zamanki aylık toplantısını, yeni Avusturya Büyük Elçisinin eşinin misafiri olarak, bu defa Atatürk Bulvarı üzerindeki bu tipik Avusturya binasında yapıyordu. Konuşmacı, dinamik Dernek Başkanı Nermin Abadan idi.

İkinci Başkan Kıymet Tesal, derneğin dolu geçen bir yıllık çalışmasını özetledikten sonra. Avusturya Elçisinin hukuk doktoru eşi Jutta Jungwirth, Afrikadaki uzun araştırmalarına ve oradaki ikametine da yanarak, "Nijerya örnek alınarak, Batı Afrikadaki kadının durumuna bir bakış" adlı konferansını verdi.

Doç. Dr. Nermin Abadanın gözlerini kendilerine çeken beyaz papatyalılar, derneğe yeni kaydolan ü yelerdi. Bunlar, derneğin, özellikle son yıllar içinde giriştiği faaliyetler için "taze kan" demekti. Çünkü dernek, fikrî çalışmalarım uygulama alanına götürme yolunda cesaretli adımlar atmış durumdadır ve özellikle az gelişmiş toplumlarda büyük bir dâva teşkil eden "aile plânlaması" konusunda gecekondu bölgelerinde kahve toplantıları düzenle mekte ve doktor üyelerin de yardımıyla, işçilerin yoğun halde bulundukları çevrelerde, iş yerlerinde çalışmalar yapmaktadır. Türkiyede, okuyabilme, yetişme, yüksek tahsil yapabilme mutluluğuna erişmiş bir kadın ordusu vardır. Dernek, bu Ordunun gücünü birleştirmek, ayakta tutmak, bu mutluluğa erişemiyen kadın çoğunluğuna yardımcı olmak suretiyle toplum kalkınmasında kendine düşeni yapmak amacındadır.

Afrikalı kadınlar

Konferans, üyeler için, özellikle afrikalı kadınların kadın sorunlarını halletme yolunda kurdukları birlik ve giriştikleri çabanın belirtilmesi yönünden ilginç oldu. Yeni uyanmaya başlıyan bu ülkelerde kadının eğitime verdiği âdeta kutsal anlam, Üniversiteli Kadınları gerçekten düşündürdü. Konferans bittikten sonra da gerek Dr. Jungwirth, gerekse Viyanada Etnoloji tahsili yapmakta olan ve halen memleketimizde bulunan yetişkin kızı, bu konuda üyeler tarafından soru yağmuruna tutuldular.

Afrikada kadınlar gerçekten de teşkilâtlanmış durumdadırlar ve pazar kadınları başta olmak üzere, dinî, ticarî ve mesleki bütün dernekler federasyon halinde çalışmakta,

Savaş

Kadını haklarına kavuşturma savaşı bundan bir yüzyıl kadar (ince, gelişmiş toplumlarda başlamış ve bugün, Asya steplerinden Afrikanın balta girmez ormanlarına, dünyanın en kuytu köşelerine kadar yavaş yavaş, fakat emin adımlarla yayılmıştır. Bu savaş, muhtemelen, yaşadığımız yüzyılın içinde sonuçlanacak ve kadın nihayet, insan olma haysiyetine, bir imtiyaz olarak değil, bir hak olarak kavuşacaktır.

Memleketimize yeni gelmiş bulunan Avusturya Büyük Elçisinin eşi Dr. Jutta Jungwirth'in, geçen hafta içinde, Büyük Elçilikte, "Batı Afrikadaki kadının durumuna bakış" adı altında verdiği konferans, az gelişmiş toplumlardaki bu ortak dâvaya ışık tutma bakımından gerçekten ilginç oldu. Konuşmacının, eşinin görevi dolayısiyle 1962-65 yılları arasında Afrikada kalmasının ve hukuk doktoru olmasının yanında, konferansa büyük bir değer kazandıran niteliği, Birleşmiş Milletlerin bu konularla ilgili kollarında görevli olarak uzun yıllar çalışmış olması ve bu konuda elinde araştırmaların ve raporların bulunmasıdır.

Konferansın bütün dünyadaki kadın dâvasına ışık tutan yönü, bence, kadının kurtuluşunda ekonomik faktörün oynayacağı rolü, Batı Afrikadaki gerçeklere dayanarak, su yüzüne çıkarmış olmasıdır. Gerçi Dr. Jungwirth bu konferansında, yalnızca Nijeryadaki kadının durumunu ele aldı ama, bir araştırmacı olarak, bunun Batı Afrika için bir örnek olabileceğini de belirtti. Nijeryada kadın, hukuki yönden hemen hemen hiçbir hakka sahip değildir. Kocası isterse başka kadınlarla da evlenebilir. Miras hakkı yoktur. Ayrılınca nafaka alması ancak ingiliz hukukunu kabul edenler İçin mümkündür. Zaten bunun dışında boşanma diye de blrşey mevcut değildir ve söz konusu olan, yalnızca ayrı yaşamaktır. Kuzeyde, yâni müslüman kısımda ise oy hakkı, seçme ve seçilme hakkı, vs. diye blrşey de yoktur. Ama hukuki duruma karşı fiili durum tamamiyle değişiktir ve Batı Afrikada kadın, çoğunluğuyla, toplumda, âdeta erkeğe hâkimdir. Çünkü kadın bilfiil hayata atılmıştır, nara kazanmakta, erkeğe muhtaç olmadığı için kendisini kuvvetli hissetmektedir. Gelenekler, kadım bu konuda bağımsız olmaya âdeta itmektedir. Ticaret daha çok kadınların elindedir. Bir erkek bir kadınla evlenirken, eğer kadının bir kazanç aracı yoksa, erkek, meselâ ona bir dikiş makinesi hediye eder, kadın bu makine ile iş yapar, para kazanır. Evlilik kadın için bir geçim yolu sayılmamaktadır.

Tabiî bu geleneksel tutumun, gündengüne endüstrileşen Batı Afrikada kadın dâvasını hallettiğini söylemek mümkün değildir. Gelenekler gevşedikçe, kadınlar hukukî eksiklikleri daha çok duymakta ve bu yönden büyük bir savaşa katılmış bulunmaktadırlar. Savaş üstten değil, alttan yönetilmekte, ticareti elinde tutan pazarcı kadınlar, özellikle "kadının eğitim sorunu" ile "poligami"ye karşı yürütülen bu savaşın öncülüğünü yapmaktadırlar.

Demek ki Türkiye ile Batı Afrikada birbirine tamamiyle zıt bir durum vardır. Bizde kadın hukuken bütün haklarına sahip olduğu halde, fiiliyatta, büyük şehirler dışında, bu haklarım kullanamaz. Çünkü ekonomik bağımsızlığına kavuşmamıştır. Gerçi Anadoluda, özellikle tarımsal bölgelerde kadın erkekten çok çalışır ama, bu çalışması kapalı ev ekonomisi içinde kalır. Kadına ekonomik bağımsızlığım verecek şartlar, köyde henüz mevcut değildir.

Kadının kurtuluşu, her şeyden önce, evlilik kurumunun kadın için bir geçim aracı olarak kabul edilmesi geleneğinin kaldırılmasına bağlıdır. Batı afrikalı kadının durumu, bu görüşü doğrulayan en güzel bir örnektir. Avrupa ülkeleri dahil, birçok uygar toplumlarda, kadının hâlâ tam anlamıyla hür olamamasının nedenini de bu açıklamada bulmak mümkündür.

Jale CANDAN

politikacılar üzerinde tam bir baskı grupu teşkil etmektedirler. Okur-yazarlığı kadınlar arasında yaymak ve bunu kolaylaştırmak için cihat açmış durumdadırlar. Meselâ pazar kadınları, aralarında topladıkları para ile kızlar için bir ortaokul açmışlar ve öğretmenleri de kendileri tutmuşlardır. Hukuki yönden kadınlar Afrikada hemen hemen hiçbir hakka sahip değildirler ama, iş hayatının içinde bulundukları, para kazandıkları için güçlüdürler, gelenekler de bu bakımdan onların ezilmesini önlemektedir. Kadın evlenince de hayatını kazanmakta devam etmektedir. Batı Afrika kadını, fiili şekilde kullanmakta olduğu birçok haklarım hukukî plânda da elde edebilmek için amansız bir savaşa girişmiştir. Bu savaşı yürütenler de, alt tabakayı teşkil eden faal ve dinamik kadınlardır. Bunlar öylesine okuma aşkı ile doludurlar ki, Dr. Jungwirth, halk eğitimi yapan bir okulda 70 yaşında bir kadın öğrenciye dahi tesadüf etmiştir.

Toplantı akşam geç vakitlere kadar sürdü. Büyük Elçilik salonlarının duvarları, Nijerya kadınlarının yaptıkları elişleri, dokumalar, maskeler ve Afrikada, değişik şekilde çalışılmış gümüşle donatılmış, bunlar fotoğraflarla da canlı hale getirilmişti.

K İ T A P L A R

İHTİLÂLİN İÇ YÜZÜ

Abdi İpekçi ve Ömer Sami Coşarın hazırladıkları araştırmanın ilk cildi. İstanbulda 1965 yılında Toker Matbaasında basılmış, Uygun Yayınevi tarafından yayınlanmıştır. 560 sayfa, orta boy, 15 liradır.

Üzerinden altı yıl geçen 27 Mayıs hareketi için şimdiye kadar hayli şey söylenip yazıldı. Bu konuda özellikle gazetelerde yazılıp çizilenler, geride kalan altı yıla göre hiç de az değildir. Ne var ki, 27 Mayıs hareketi için yazılanlardan birçoğu, günün havası içinde yazılmış, doğruluğu ve yanlışlığı yeterince incelenmemiş hatıra yazılarıdır, his yazdandır. 27 Mayıs hareketine katılmış kişilerin, bu arada MBK üyelerinin hatıralarının yazılıp yayınlanmamış olması ise, yarının tarihçileri için bir eksiklik olarak kalacaktır.

27 Mayıs hareketi için yazılanların içinde, histen ve heyecandan uzak, gerçekten yarının tarihçilerine ve günümüzde de 27 Mayısın öncesine ve sonrasına ışık tutabilmek amacıyla yapılmış, birkaç gazetecilik çalışmasının dışında eser yoktur. Bunların da bir kısmının gazete sütunlarında unutulup gitmesi ise ayrı bir kayıptır. Bu dağınık çalışmaların en 'olumlularından bîrini yapmış ve bunu Milliyet gazetesinde yayınlamış olan, mesleklerinin gerçekten ehli, iki usta meslektaşımın, Abdi İpekçi ile Ömer Sami Coşarın iki ayrı tefrika halinde yayınlanan araştırmalarını bir kitapta toplamaları son derece yerinde olmuştur.

Daha çok bir iktidar değişikliğine ve dolayısıyla da toplumdaki bir takım değer yargılarının değişmesine yol açması dolayısiyle bir ihtilâl başlangıcı olan 27 Mayıs hareketinin başlama ve gelişme safhalarına ışık tutmak için Abdi İpekçi ile Ömer Sami Coşar tarafından, bir kuyumcu titizliği ve sabrıyla hazırlanan "İhtilâlin İçyüzü" adlı inceleme ve araştırma için yazılacak her türlü övgü az olacaktır. Hazırlandığı yıllarda ayni gazetede çalıştığımız ve hazırlanışında zerre miktarında da olsa emeğim bulunan bu yazı dizisini tamamlamak için arkadaşlarımın gösterdiği sabrı, herhangi bir yanlışlık yapmamak için gösterdikleri inanılması güç dikkati yakından bilen birisi olarak, kitaplarının önsözünde belirttikleri titizlikleri ile ilgili cümlelere katılmamama imkân yoktur.

27 Mayıs hareketini tesbit için 27 Mayıs 1960'dan çok daha öncelere uzanan araştırmalar, bu harekete uzaktan veya yakından karışmış pek çok kişi ile tek tek konuşularak, mümkün olduğu kadar belgeler toplanılarak ve çeşitli kişilerin anlattıkları birbiriyle karşılaştırılarak hazırlanan "İhtilâlin İçyüzü", hareket öncesi gizli komitelerini, bunların çalışmalarını, birbirleriyle temaslarını, 9 Subay Olayının patlak vermesini, komitelerdeki yılgınlık devrini, sonradan yeniden toparlanışı ve nihayet hareketin başlayış ve oluşunu birinci bölüm olarak ele almıştır.

İkinci bölüm, Birinci Milli Birlik Komitesini, 27 Mayısı izleyen günleri, Komite içindeki bölünmeleri ve nihayet 13 Kasımda ilk Komitenin tasfiye edilişini ve "14'ler" in yurt dışına gönderilişini anlatmaktadır. İki usta gazetecinin elbirliğiyle, bir röportaj havası içinde ve senaryo tekniğiyle yazılmış olan eser son derece kolay okunmaktadır. İkinci cildinde 22 Şubat ve 21 Mayıs olaylarına da ışık tutacağı anlaşılan kitabı, günümüzün ve geleceğin olaylarını merak eden herkes okumalıdır.

Apdi İpekçi — Ö. Sami Coşar
Araştırmacılar

*

ATOM BOMBASI ÇOCUKLARI

Arata Osada'dan çeviren Alâattin Bilgi, Sol yayınları 7, Ankara 1965, 88 sayfa 4 lira. İsteme adresi: Sanayi cad. Demir İş Hanı 52 - Ankara

Hiroşima Üniversitesi eski rektörlerinden Dr. Arata Osada'nın, 1945 yılında bombalanan Hiroşima şehrinden sağ kalan, olayı yaşamış çocuklardan istediği 2000 civarındaki mektuptan seçtiği 65 tanesi ile hazırladığı kitaptan 25 mektupla, Bertrand Russell'in önsözü ve Dr. Arata Osada'nın bu çocuklara yazdığı bir mektup, Sol yayınları tarafından dilimize kazandırıldı. Pek kısa bir yayın tarihi olmasına rağmen, birbirinden önemli bir dizi kitapla kitapçılık dünyamıza yeni bir hava getiren Sol Yayınlarının yedinci yayını olan "Atom Bombası Çocukları"nın asıl adı "Children of the A-Bomb"dur. Hiroşima üzerine atom bombası atıldığı gün 4 ile 12 yaş arasında bulunan çocukların, insanlığın yüz karası bu. facianın üstünden yedi yıl geçtikten sonra, 1952'de kaleme aldıkları mektuplardan meydana gelen kitap, en taş yürekli insanları bile ağlatacak kadar etkilidir. Son derece temiz bir türkçe ile dilimize çevrilmiş olan bu kitabı, yüreğinde azıcık insanlık sevgisi olan her kişi mutlaka okumalı ve milletleri yönetenlerin haris duyguları, rejimlerin katı çemberleri yüzünden, yeryüzünde insanoğlunun savaşlardan neler çektiğini bu çocukların kaleminden öğrenmelidir. 1965'in son günlerinde türkçesi yayınlanan bu kitap, rahatça iddia olunabilir ki, geride kalan yılın en ilginç kitabıdır ve içinde bulunduğumuz yılda da kendisinden uzun uzun söz ettirtecektir.

İlhami SOYSAL

Filmler

"Romada İki Hafta"

Hollywood zaman zaman konu olarak kendini almaktadır. Bunun sebebi, hep başkalarıyla meşgul olmaktan ileri gelen bir bıkkınlık ve bunun doğurduğu değişiklik isteği değil, bir çeşit "içini dökmek", "günah çıkarmak" böylelikle, az da olsa, kısa da sürse, rahatlamak ihtiyacıdır. Savaştan sonra Hollywood üzerine çevrilmiş dikkate değer filmlerden çıkan sonuç budur. Bu filmlerde Hollywood'lular kendilerine, başkalarına olduğundan daha merhametsiz davranmakta, bunları çevirirken âdeta "masochist" bir zevk duymaktadırlar. Billy Wilder'in "Sunset Boulevard — Sunset Bulvarı" (1950), Joseph L. Mankiewicz'in "The Barefoot Contessa - Çıplak Ayaklı Kontes "i (1954), Robert Aldrich'in "The Big Knife - Büyük Bıçak"ı (1955) hep Hollywood'un "kirli çamaşırlar"ını ortaya sermektedir. "Sunset Bulvarı"nda unutulmayı bir türlü hazmedemiyen, sessiz sinema çağının bir yıldızı, yeniden üne kavuşmak için umutsuz çabalara girişmekte, sonunda jigolosu olan genç senaryo yazarını öldürmektedir. "Çıplak Ayaklı Kontes"te yıldızlığa yükselen fakir bir ispanyol dansözü, bir kontla evlenmekte, aldattığı iktidarsız kocası tarafından öldürülmektedir. "Büyük Bıçak"ta, aile mutluluğunu kurtarmak için Hollywood'dan ve yapımcısından kurtulmak isteyen erkek oyuncu, yapımcının şantajıyla karşılaşmakta, sonunda intihar etmektedir.

Hollywood'un müzikli filmler uzmanı Vincente Minneli, bu "otokritik" çabasına 1953'te "The Bad and the Beatiful - Çıplak Ruhlar" ile katılmıştır. "Çıplak Ruhlar"da, babasının mesleğini devam ettiren genç bir yapımcı, Hollywood'da kendine bir yer edinmek için kimsenin gözünün yaşına bakmadan, cengel kanunlarına uyarak yolunu açmağa çalışmaktadır. En iyi arkadaşı olan genç yönetmen, hazırlanmakta olan filmi çevirmek için büyük bir hevesle beklemekte midir? Bizim yapımcı son anda onu atlatıp, yönetmenliğe bir başkasını getirmektedir. Filmi için peylediği alkolik yıldızı çevirimin sonuna kadar idare etmesi mi gerekmektedir? Bizim yapımcı, yıldıza tutkun görünüp işini yaptırmakta, ama sonunda bir figüranla kendisini aldattığını da açıkça söylemektedir. Filmin senaryosunun mükemmel olması için, ağırbaşlı bir profesör olan senaryocunun yapışkan eşini oyalamak mı lazım? Bizim yapımcı, çapkın oyunculardan birini kadına musallat edip, kocasına ihanet etmesini kolaylaştırmaktadır.

Romada amerikalılar

Minnelli, on yıl sonra "Two Weeks in Another Town - Romada İki Hafta"da yine Hollywood'luları ele almaktadır, ama bu defa değişik bir çevrede. Çünkü on yıl sonraki Hollywood, eski Hollywood değildir. Hollywood'lular şimdi göçmen kuşlar gibi dünyaya, özellikle Batı Avrupaya, daha çok da Romaya ve Cinecittâ'ya dağılmışlardır. Ama bu göç, Hollywood'luları eski dertlerinden kurtarmış değildir. Tersine, eskilerine yeni dertler eklemiştin' Şimdi bir de meselâ, ingilizce bilmeyen kaprisli italyan oyunculara dert anlatmak, bambaşka telden çalan italyan yapımcıyla uğraşmak vardır. Minnelli, bu yabancı çevreye bir Hollywood oyuncusu olan Jack Andrus'u getirmektedir. "Çıplak Ruhlar"da yoluna çıkan engelleri temizlemek için merhametsizce davranan yapımcıyı canlandıran Kirk Douglas, on yıl sonraki filmde bir Hollywood oyuncusunun başına gelebilecek başlıca belâların hepsine uğramış olan Andrus'u canlandırmaktadır: Andrus gözden düşmüştür, boşanmıştır, otomobil kazası geçirmiştir -belki de kaza değil, intihar teşebbüsü-, alkoliktir. Eski ünlü günlerinde filmlerini yöneten Kruger (Edgard G. Robinson), bu oyuncu ve insan kalıntısını, filminde çalışmak üzere Romaya çağırır. Andrus, tedavi edildiği akıl hastahanesinden ayrılıp, film çevirmeğe gider. Romaya varır varmaz yabancı ve düşman bir çevreyle karşılaşır. Üstelik, mahvına yol açan eski eşinin -Cyd Charrisse- ortaya çıkışı işleri büsbütün karıştırır. Kruger de ayrı bir derttir, eski gücünü kaybettiği ölçüde büyüklük deliliği artan bir yönetmen olarak ortaya çıkmıştır. Kaprisli, budala bir italyan film yıldızı -Rossano Schiaffino-, "âsi genç" tipindeki jön -George Ha-

Douglas ve Lavi "Romada İki Hafta"da
Günah çıkaranlar

milton-, Kruger'in "mütehakkim" eşi -Claire Trevor-, lâf anlamaz italyan yapımcı -Mino Doro- durumu bütün bütün tahammül edilmez şekle sokarlar. Andrus bütün bu güçlükler karşısında genç jönün metresi olan duygulu, temiz, sakin gençkızdan -Dahlia Lavi- kuvvet alır. Oyunculuk için gittiği Romadan, bir kalp krizi geçiren Kruger'in yarım bıraktığı filmi tamamlıyarak, başarılı bir yönetmen olarak ayrılır, Hollywood'a da bu yeni mesleğinde ilerlemek umuduyla döner.

Yarım başarı

Minelli, Irwin, Shaw'ın bir romanından yapılan senaryoyu perdeye geçirirken, temel olarak, yeniden eski ününe kavuşmak isteyen bir oyuncunun çabalarını almaktadır. Ancak, az sonra film tek kişinin dramı olmaktan çıkıp, bütün bir sinema çevresinin dramı haline gelmektedir. Minnelli bu çevreye dışarıdan baktığı, bu çevreyi dış görünüşüyle, davranışlarıyla anlattığı vakit başarılı olmaktadır. Böyle durumlarda sanki Romada, Cinecittâ'da bir soruşturma filmi, belge - filmi çeviren yönetmen tutumuyla ortaya çıkmaktadır. Fakat Minnelli bunu bırakıp da tipler üzerine eğilmeğe, karakterler çizmeğe ve hele karakter çözümlemesi yapmağa kalkışınca işler eskisi kadar yolunda gitmemektedir. O zaman film, Hollywood'un sık sık rastlanan sözde "psikanalizci" filmlerine dönmekte, ortaya bu filmlerin kalıpları, kalıplaşmış tipleri çıkmaktadır. Minnelli'nin filmin sonuna zorlama bir "mutlu son" eklemesi "Romada İki Hafta"yı büsbütün aksatmaktadır.. Hiç olmazsa "Çıplak Ruhlar"ın bir hayli gerisine düşürmektedir. Ancak Minnelli, çevre tasvirlerindeki ustalığını, görüntü düzenlemesindeki başarısını, görüntü yönetmeni Krasner'in de büyük çapta yardımıyla filmin bir çok sahnelerinde gösterdiği ve filmin belge niteliği de ağır bastığı için, "Romada İki Hafta"nın zayıf yönleri, başarılı yönlerini göze çarpacak kadar aksatmamaktadır.

İtalya

Geride kalan yıl

İtalyan sineması yeni yıla girerken, bir yıl öncesinin korkulu buhranını atlatmışa benzemektedir. Bunun başlıca sebebi, daha önceki yıllarda film yapımındaki hızlı artışa rağmen, seyirci sayısında aynı hızla eksilmeye rastlanırken, 1965 yılında hem film, hem de seyirci sayısında bir artış görülmesidir. Bunun sonucu olarak italyan sineması "zararına çalışan" bir endüstri kolu olmaktan şimdilik kurtulmuş gibidir.

1965 yılında İtalyada çevrilen film sayısı, bir yıl öncekinden 39 fazlasıyla, 239'dur. Ancak, bu rakamı, kendi film yapımımızdaki rakamlarla karıştırmamak gerekir. Uzun bir süredir özellikle Batı Avrupa sinemalarında yerleşen ortakyapım usulü, filmlerin "milliyeti"nde büyük değişikliklere yol açmıştır. Nitekim, bu sinemalarla ilgili istatistiklerde bu özelliklerin belirtilmesi kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir. Buna göre, yukarıdaki rakamın gerçek anlamı, şu dökümle ortaya çıkmaktadır: 239 filmden yalnız 86'sı "yüzdeyüz" italyan filmidir -yani bizim sinemamızda anladığımız anlamda yerli film-; geri kalanlardan 69'u italyan sermayesinin ağır bastığı ortakyapım, 84'ü yabancı sermayenin ağır bastığı ortakyapımdır. Ortakyapımların büyük çoğunluğu Fransa ve İspanya ile meydana getirilmiştir.

Gözde filmler ve yıldızlar

İtalyan sinemasının 1965 yılındaki hasılatı 2,3 milyar lirayı bulmaktadır. Buna yabancı ülkelerden sağlanan 360 milyon lira da katılınca geçen yılın gayrı safi hasılatı 2,5 milyar lirayı geçmektedir. İtalyan sinemacılarına kredi açan "Banca del Lavoro"ya olan borçlanmanın 432 milyon liradan hemen hemen yarı yarıya düşmesi, İtalyan sinemacılarının cüzdanlarının epey şiştiğini ortaya koymaktadır.

Yılın en fazla hasılat yapan filmlerinin başında Germi'nin "İtalyan Usulü Evlenme"si, Leone'nin "Bir Avuç Dolar Için"i, Pietrangeli'nin "Muhteşem Boynuzlu"su, Comencini, Braz ve Bolognesi'nin "Karım "ı yer almaktadır. Durumlarını koruyan veya yükselen yıldızlar listesi ise şöyledir: Marcello Mastroianni, Vittorio Gassman, Ugo Tognazzi, Walter Chiari, Alberto Sordi, Nino Manfredi, Vittorio de Sica, Amedeo Nazzari, Sophia Loren, Sandro Milo, Rossana Podesta, Catherine Spaak, Claudia Cardinale, Guilietta Masina, Stefania Sandrelli, Rossanna Schiaffino, Maria Grazia Buccella, Virna Lisi, Monica Vitti, Gina Lollobrigida.

Buhran yaratan tasarı

İtalyan, sinemasında yılın en fırtına yaratan olayı, yenilenmek istenen İtalyan Sinema Kanununun bir hükümet buhranı yaratacak olaylara yol açmasıdır. Olay, yeni tasarıya, İtalyan Sinema Kanununa göre kredi alacak filmlerin dine, ahlâka, yerleşmiş kurallara vesaire ve aykırı olmamasını öngören bir madde konmasından çıktı. Merkez sol hükümetini meydana getiren dörtlü koalisyonun özellikle sosyalist kanadı, bunu sinemacılara baskı yapmak, dolaylı bir sansür kurmak niyetiyle yorumladı ve tasarıya şiddetle karşı koydu. Koalisyonun dağılmasına kadar gidecek anlaşmazlığın önü ancak, maddenin uzlaştırıcı bir hükme bağlanmasıyla alındı. Olayın bir başka hayırlı sonucu, tasarının uyandırdığı tepkinin, İtalyada artık sinemanın sansüre tahammülü olmadığını açıklıkla ortaya çıkarması oldu. Öyle ki bu görüş, yılın bilançosunu yapan İtalyan Turizm ve Temaşa Bakanı tarafından bile dile getirildi. Bakan, Sinemanın en kısa zamanda tiyatronun sahip olduğu söz ve düşünce hürriyetine kavuşturulması gerektiğini açıkladı.

BİR ADET

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere ıstırap çekmeyiniz

OPON,
baş, diş, adale, lumbago,
romatizma ve sinir
ağrılarını teskin eder.

OPON,
günde 6 tablete kadar
alınabilir